

DONELAIČIO ŽEMĖ

**Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija
Leidžiamas nuo 1992 m.**

**2020 m.
kovas
Nr. 1 (230)**

Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

Marijampolėje pristatytas Donelaičių giminės genealoginis medis	3
Dėl istorinės tiesos - senųjų vardų, vietovardžių ir vandenvardžių vartojimo	5
Elena Galdikienė: „Tikiuosi dar sulaukti šviesesnių laikų...“	7
Seinuose – A. Baranausko 185-osios gimimo metinės ir „susitikimas“ su K.Donelaičiu	9

TRUMPOS NAUJIENOS

Atidarytas gimnazijos istorijos centras	10
Te vertybės vienija ir skatina veikti!	10
Metai su Kristijonu Donelaičiu	11
Sutiktuvės Vilniuje	11
Apdovanojimas „Metų“ vertėjai į ispanų kalbą	12
Rokiškio krašto garbės pilietės apdovanojimas – Vandai Vasiliauskienei	12
Sueigos Lietuvos miestuose per Poeto gimtadienį	13
Klaipėdos krašto diena prisiminta Čikagoje ir Dakaro ralyje	13
Įsibėgėja K.Donelaičio muziejaus remonto darbai	14
Pamažu atgimsta Ragainės pilis	14

K.DONELAITIS

K.Donelaičio „Metus“ jau galima skaityti ir Nyderlanduose	15
Šiauliečiai minėjo K.Donelaičio 306-ąsias gimimo metines	16
Atrasti nauji Kristijono Donelaičio autografai	18
Latvijoje – paroda „Donelaitis ir jo laikas“	19
Donelaičio į šalį nenustumkime	20
Skaitykime Kristijono Donelaičio „Metus“	21

NETEKTYS

Vaclovo Bagdonavičiaus netekus	25
In memoriam Eugenijus Rimgaudas Banys	26
Atsisveikinant su Onute Dambrauskaite	27

Pirmajame viršelyje - Elena Galdikienė, praėjusiais metais apdovanojama Kristijono Donelaičio atminimo medaliu „Širdings brolau“ už ilgametį Kristijono Donelaičio atminties ir aplinkos puoselėjimą (Danguolės Micutienės nuotr.).

Paskutiniajame viršelyje – Kristijono Donelaičio memorialiniame muziejuje Tolminkiemyje tęsiasi remonto darbai buvusioje klebonijoje, kurioje poetas sukūrė „Metus“ (Karaliaučiaus istorijos ir meno muziejaus archyvo nuotr.).

Leidžia:

Kristijono Donelaičio draugija

LT-68295 Marijampolė,

Vytauto g. 28

www.donelaitis.info

draugija@donelaitis.info

Redaguoja:

Algis Vaškevičius – redaktorius,

Gintaras Skamaročius –

K.Donelaičio draugijos

pirmininkas,

Saulius Svilius – techninis

redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:

G.Skamaročius (pirmininkas),

N.Kitkauskas, V.Gocentas,

V.Juraitis, Dž.Maskuliūnienė,

A.Matulevičius, R.Senapėdis,

V.Šilas

Spausdino AB „Spauda“,

Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius

Rankraštis pasirašytas spaudai

2020-03-31

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra.

Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone

Tiražas – 1000 egz.

K.Donelaičio draugijos sąskaita:

LT917044060001135106

Projektą iš dalies remia

Spaudos, radijo ir televizijos

rėmimo fondas (3000 Eur

parama projektui „Karaliaučiaus

kraštas“ vykdyti) bei VšĮ Nemuno

euroregiono Marijampolės biuras

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

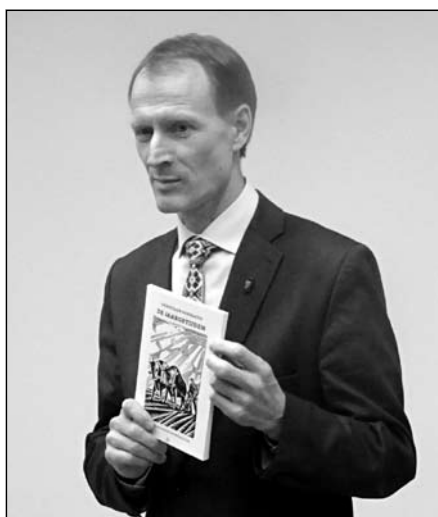

www.nemunas.info

Marijampolėje pristatytas Donelaičių giminės genealoginis medis

Marijampolės P.Kriaučiūno viešojoje bibliotekoje sausio mėnesį surengtas neseniai pasirodžiusio leidinio „Donelaičių giminės genealoginis medis nuo 1600 iki 1945 m.“ pristatymas. Jo metu nemažai kalbėta ir apie šį leidinį, ir apie genealoginių medžių sudarymo galimybes bei aplinkybes.

Gražų renginį bibliotekoje pradėjo Sūduvos gimnazijos jaunieji kanklininkai, vadovaujami Rasos Slankauskienės. Renginio vedėja Marijampolės Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkė Vida Mickuvienė, pasidžiaugusi, kad renginys sudomino nemažai žmonių, pakvietė kalbėti K.Donelaičio draugijos pirmininką Gintarą Skamaročių.

Pirmininkas pirmiausia pristatė neseniai į olandų kalbą išleistus K.Donelaičio „Metus“ ir džiaugėsi, kad vis daugiau tautų turi galimybę susipažinti su mūsų klasiko kūryba. Jis taip pat kalbėjo apie tai, kokius darbus populiarinant K.Donelaitį ir jo kūrybą norėtųsi nuveikti ateity.

K.Donelaičio draugijos pirmininkas G.Skamaročius išvardino artimiausius darbus.
A.Vaškevičiaus nuotr.

„Norisi, kad vertimų į kitas kalbas būtų dar daugiau, ir laukiame „Metų“ pasirodymo graikų kalba. Jo vertimas ir leidyba vykdoma draugijos projekto iniciatyva. Be to, dar 1913 metais buvo kilusi idėja pastatyti K.Donelaičiui paminklą ant Rambyno kalno, bet tada to padaryti nepavyko, sutrukdė karas, vėliau įvairios kitos aplinkybės. Tokio paminklo idėja yra gyva, nes K.Donelaitis buvo

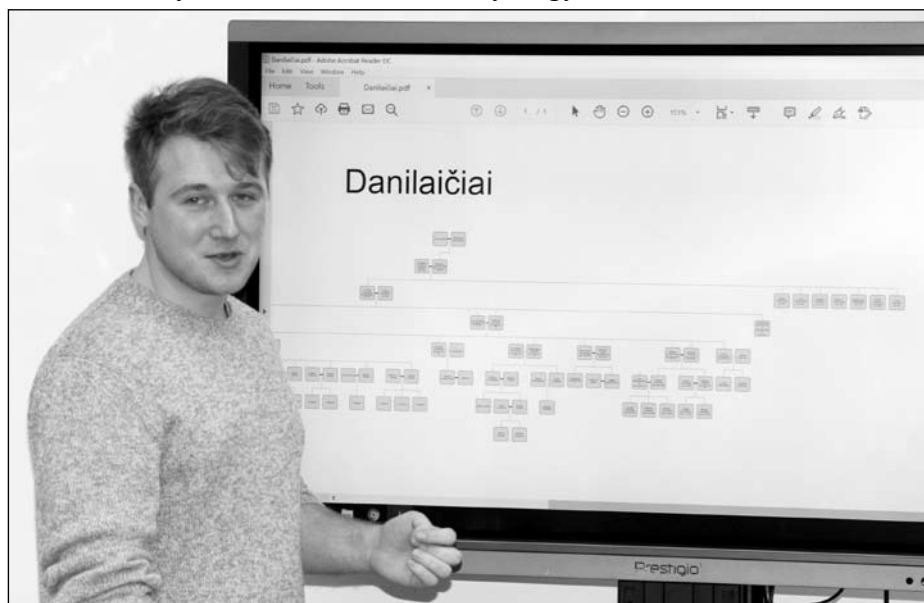
daugiau nei poetas – didžiulė jo reikšmė ir mūsų tautinei savimonei. 2021 metais sukaks 100 metų nuo Kristijono Donelaičio draugijos įsteigimo, ir šitą datą svarbu tinkamai paminėti. 1992-aisiais draugija buvo atkurta, o jos ištakos Klaipėdoje siekia 1921 metus“, - kalbėjo G.Skamaročius.

Jis sakė, kad ir toliau bus leidžiamas nuo 1992 metų einantis „Donelaičio žemės“ žurnalas, nors parama iš Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo šiemet dar labiau sumažinta.

Donelaičių giminės genealoginio medžio leidėjas, kraštotyrininkas Valentinas Juraitis papasakojo, kaip buvo renkama medžiaga šiam leidiniui, pasirodžiusiam lietuvių, rusų ir vokiečių kalbomis, su kokiais sunkumais teko susidurti ieškant medžiagos. Pasak jo, toks leidinys neatsirado tuščioje vietoje – buvo remtasi K.Donelaičio giminės tyrinėtojų sukauptą medžiaga, daug padėjo K.Donelaičio draugijos ilgametis vadovas Napolis Kitkauskas, taip pat istorikas Algirdas Matulevičius, kiti specialistai.

Pasak leidėjo, Donelaičių giminėje būta daug iškilių įvairių profesijų asmenų, ne vienam jų suteiktas Gumbinės miesto garbės piliečio vardas. „Ieškant medžiagos šiam leidiniui, man pačiam teko lankytis Berlyne, Prūsijos archyvuose. Kai medis jau pasirodė, sulaukiu naujos informacijos iš Lietuvos, Amerikos, kuri papildo turimą medžiagą. Manau, kad laukia dar nemažai darbo“, - sakė V.Juraitis.

Marijampolės evangelikų liuteronų parapijos kunigas Vaidas Klesevičius susirinkusiems papa-

Studentas J.Danilaitis daug laiko paskyrė giminystės sąsajų su K.Donelaičiu ieškojimui.
L.Juodzevičienės nuotr.

sakojo apie tai, kur galima ieškoti žinių, jei domimasi savo šeimos genealoginiu medžiu. Pasak jo, daug ką galima surasti internete, kur yra daug įvairios informacijos. Jis pasidalino kelių svetainių adresais, kuriais galima ieškoti tokios informacijos, viena iš jų – www.familysearch.org/eng.

Rimvydas Urbonavičius, Kaučo regioninio valstybės archyvo Marijampolės filialo vadovas renginyje kalbėjo apie galimybes pasinaudoti archyvų medžiaga ieškant savo giminės šaknų. Pasak jo, medžiagos galima rasti Lietuvos istorijos archyve, taip pat ir atitinkamose interneto svetainėse. Lietuvos archyvai yra pasirašę bendradarbiavimo sutartį su vyskupijomis, todėl ta medžiaga pamažu tampa vis labiau prieinama.

Studentas Jokūbas Danilaitis renginyje pasidalino savo patirtimi kuriant giminės medį ir ieškant giminystės sąsajų su K.Donelaičiu. Jau penkerius metus savo giminės istoriją tyrinėjantis studentas sakė, kad tokiems tyrinėjimams pradžia davė jo tėvų bei močiutės pasakojimai, o vėliau giminės šaknų jis ieškojo specialiose interneto svetainėse, archyvinėse metrikų knygose.

Pasak V.Juraičio, poeto pavardės forma per šimtmečius įvairiai rašyta: lotyniškai Donalitus, vėliau rašyta Donaleitis, Doneleitis, Donalies. Vokietijoje, pavyzdžiui, gyvena apie 10 asmenų, turinčių pavardę Doneleit, o sutrumpintą formą Donalies – net 70 asmenų. Lietuvoje yra apie 60 šeimų, turinčių pavardę Donelaitis, Donėlaitis, Danielaitis, Danilaitis.

Donelaičių giminės genealoginio medžio pristatyme Kybartų K.Donelaičio gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja ekspertė Nijolė Černauskienė pasakojo, jog šis medis bus naudojamas pamokose, siekiant sudominti mokinius poeto asmenybe. Pedagogė pademonstravo ir Mažosios Lietuvos žemėlapi, kurį ji sudarė kartu su moksleiviais.

Renginį, kuriame buvo ir kitų įdomių pasisakymų, pastebėjimų bei siūlymų pagyvino ne tik minėti jaunieji kanklininkai, bet ir Kybartų K.Donelaičio gimnazijos darbuotojai Mindaugas Bučinskas ir Alfonsas Juškevičius, atlikę literatūrinę kompoziciją „Tolminkiečio sodininkas“.

Algis Vaškevičius

Gintaras Skamaročius,
Kristijono Donelaičio
draugijos pirmininkas

Vardo savitumo, vertingumo bei išsaugojimo prasmės supratimas eina greta su išsilavinimu, bendražmogiškųjų vertybių ugdymusi, darnos supratimu bei dorove. Norint geriau suprasti, reikia augti patiems kartu su jais.

Karaliaučiaus krašto lietuviškas paveldas - lietuviški senieji pirminiai vardai, vietovardžiai ir vandenvardžiai (toliau minėsime trumpesniu apibendrinamuoju - „vardas“) brutalumą ir naikinimą pirmiau patyrė iš germanizatorių. Jis prasidėjęs prieš maždaug tūkstantį metų, ypač suintensyvėjęs prieš maždaug pora šimtų metų. Nors kraštas tiesiogiai ir nėra Vokietijos administruojamas, bet germanizavimas iš jos struktūrų vis dar tebesitęsia.

Senujų laikų germanizavimas platokai aprašytas ir nagrinėtas, tačiau jų duomenų patikimumo bei atnaujinimo klausimas ir dabartinių laikų detalesnis germanizavimo nagrinėjimas bus kitų straipsnių temomis.

Neįprastoje bei sudėtingesnėje pozicijoje esame pradėdami diskusiją su vardų rusinimo pusės atstovais. Pirmiausiai „antriesiems atėjusiems“ (dažnai rusakalbiams) ir jų palikuonims turime įrodinėti, kad jie atėjo ar prievarta buvo atvežti, ar gimė ne „fašistų vokiečių“ krašte ir šis kraštas negalėjo ir negali būti kaip kompensacija „fašistų vokiečių“ sukulto karo nuostoliams padengti. Negalėjo ir negali, nes šis kraštas keletą tūkstančių metų buvo ir, giliai širdyse vis dar yra lietuviškos dvasios ir kultūros židiniu, naikintas „kryžiuočių“ ar vėlesnių tokių pačių „fašistų vokiečių“. Lietuvių tauta jų nekentė taip, kaip ir taikūs rusai, čekai, ukrainiečiai ar kitos tautos.

Renginys sulaukė nemažo susidomėjimo.

A.Vaškevičiaus nuotr.

Dėl istorinės tiesos - senųjų vardų, vietovardžių ir vandenvardžių vartojimo

Prieš tęsiant diskusiją, pateikiame istorijos duomenų. Kodėl yra vartotini senieji Mažosios Lietuvos (Karaliaučiaus krašto) lietuviški / baltiški vardai, vietovardžiai ir vandenvardžiai? Ar buvo kada kitaip?

Daugiau nei prieš 1000 metų, į tuomečius lietuvių ir Lietuvos vakarinius kraštus pradėjo atvykinėti ne tik prekeiviai, bet ir iš Palestinos pabėgę Vokiečių (Teutonų) ordino kareiviai. Jų kronikose rašoma, kaip „ten“ buvusios atitinkamo vardo gyvenvietės ir jų pilys buvo sudegintos ar sugriautos ir jų vietoje ar greta pastatytos kitos jau su jais „nauju“ vardu.

Dažnai kitataučiai, nesugebėdami tiksliai ištartai ir atkartoti pavadinimo, kartais jį užrašydavo pakeisdami vieną kitą raidę arba dažniausiai - tik galūnę. Taip vokiečių kareivių ir vienuolių lūpose bei raštuose Stalupėnai (pavadinimas kilo nuo lietuviško žodžio „stalas“, kuris kitomis kalbomis vadinamas taip: vokiškai - tish, rusiškai - stol / стол) tapo Stallupönen; Lazdynai (nuo lietuviško „lazdynas“: vok. - hazel, rus. - oreshnik / орешник) - Lazdennen, Ragainė - (nuo „ragana“: vok. - hexe, rus. - vedma / ведьма) - Ragnit; Gumbinė (nuo „gumbas“: vok. - klumpen, rus. - glib / глыб) - Gumbinnen ir pan.

Užpuolikai ar praeiviai visą vietovę pradėdavo vadinti „savo“ vardu, tuo tarpu senieji krašto gyventojai ir toliau gyvenvietę vadindavo senuoju jos istoriniu vardu. Panašiai vardų vartojimo istorijos kurdavosi ir kaimyninių šalių ar kraštų vietovių pavadinimų atžvilgiu. Istorijos tęsiasi šimtmečiais.

Savųjų vardų vartojimas ir saugojimas - tai šią (tą) šalį šimtmečiais kūrusių bei augusių žmonių, tautos ir paties krašto tapatybės dalis, jų kultūros vertybė, savastis, dorovė. Jų atsisakymas - tai dorovės ir vertybių žlugimo pirmoji dalis. Savų vardų atminties saugojimo ir vartosenos neturėtų keisti net ir tai, ar trečiosios bei kitos šalys vartoja ir platina vardų formas, pasiimtas iš antrųjų šaltinių (pirmųjų užkariautojų ar keliautojų-praeivių).

Laikomės nuostatų oficialiuose susirašinėjimuose bei žodinėje informacijoje lietuvių kalba vartoti lietuviškus / baltiškus Mažosios Lietuvos vietovardžius, vandenvardžius bei šio krašto lietuvių veikėjų vardus ir pavardes, jų atitikmenis rusų kalba nurodant skliausteliuose; atsisakant ir jokia forma nevardojant „hitlerinių“ pavadinimų (sukurtų po 1938 m.) formos vokiečių ar kita kalba.

Šiuo klausimu tap pat yra priimti ir keli teisės aktai.

Lietuvos Respublikos Valstybinės lietuvių kalbos komisijos statuso įstatymo 1 straipsnio papildymo įstatymas (1998 m. lapkričio 12 d. Nr. VIII-922) įtvirtino, kad Valstybinė lietuvių kalbos komisija tvirtina lietuvių, prūsų ir kitų

baltų etninių žemių lietuviškų tradicinių vietovardžių sąrašą ir savo nutarimu nustato, kokia tvarka įgyvendinamas šių vietovardžių vartojimas Lietuvos Respublikoje.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. rugsėjo 30 d. nutarimas Nr. 3 (72) „Dėl kitų šalių vietovardžių pateikimo mokykliniuose leidiniuose“ bei 1999 m. rugsėjo 30 d. nutarimas Nr. 4 (73) „Dėl tradicinių vietovardžių

vartojimo transporto informacijoje“ sukūrė teisinės aplinkos pagrindus, kaip turėtų būti vartojami lietuviški tradiciniai baltų etninių žemių vietovardžiai, pažymint, kad greta jų arba prieduose gali būti pateikiami dabartiniai atitinkamos šalies oficialieji vietovardžiai vartojami tos šalies kalbos forma.

Teisiškai, Rusijos Federacijos konstitucijoje numatytos vienodos teisės įvairių tautų šios šalies piliečiams, tarp jų ir lietuviams bei rusams. Tuo remiantis, etnografiškai istoriškai lietuviško paveldo krašte turėtų būti teisiškai ir bendražmogiškai gerbiama lietuviška kultūra, jos paveldas, šios tautybės žmonės norintys geriau pažinti ir kartu su kitais dalintis savo tautinės kultūros grožiu.

Išskiriame klausimą dėl krašto vadinamųjų fašistinių pavadinimų.

Vokietijos imperijos valdytojai, berlyniečiai neturėjo supratimo apie šio krašto išskirtinumą. Jų pačių propaganda smegenis plovė ne tik kitiems, bet ir patiems sau. Meluodavo, o kartais ir patys tuo įtikėdavo. Buvo teigiama, kad šalis yra

visiškai vokiška. Nevisavertiškumu užsikrėtę ir nutautėję, bet mokantys lietuviškai pasidarė grynesni už “grynus” vokiečius. Tarp jų - ir brolis bei sesuo Mortensonai, rašę pažymas Hitleriui. Juos neramino vardai, pavardės, vietovardžiai, vandenvardžiai, jų lietuviškumas.

Vokietijos saugumas 1936 m. atliko tyrimą, krašto gyventojų apklausas, siekiant nustatyti, kokios yra šio krašto gyventojų nuotaikos ir prielankumas, kiek jie konflikto atveju yra patikimi Vokietijai. Gauti rezultatai šokiravo. Jie rodė, kad šiaurinė ir rytinė “Rytprūsių” dalys, nuo Labguvos (d. rus. Polesk) ir Vėlupos (d. rus. Znamensk) į rytus ir šiaurę yra vis dar “per daug” lietuviškos. Suvokietintos galūnės nepajėgė paslėpti žodžių šaknyse bei priesagose esančios lietuvių kalbos. Tad buvo nuspręsta sunaikinti ir klastoti šimtmečių, o kai kada ir tūkstantmečių senumo istorinius pavadinimus, ne tik lietuvių, bet ir pasauliniu laikytiną vietovardžių ir vandenvardžių paveldą. Siekė sunaikinti, kad netrukdytų “vokiečiams” jaustis vokiečiais “vokiškoje” aplinkoje.

1938 m. buvo spėta pakeisti per 60 procentų vietovardžių. Vandenvardžiams matyt pritrūko laiko - jie “kalbinio” smurto patyrė gero kai mažiau.

Sovietų Sąjungos nuostata pavadinimų lietuviškumui karo metu buvo pilnai palanki - buvo duota komanda mokslininkams paruošti krašto žemėlapi su lietuviškais pavadinimais, žadant visą Mažosios Lietuvos kraštą grąžinti lietuviams, perduodant tuometei tarybinei Lietuvai.

Krašto lietuviško paveldo, tikėtina, ir 1918 m. Tilžės Akto argumentai buvo naudoti ir Jaltos bei Potsdamo taikos konferencijose. Tai davė rezultatą - Mažosios Lietuvos kraštas bei dabartinė srities pietvakarinė dalis (matyt dėl geo-

grafinio sienos tiesumo iki jūros) buvo perduoti tuometei Sovietų Sąjungai, į kurios sudėtį jau buvo įjungta ir Lietuva. Taigi, po konferencijos turėjo įvykti tik Sovietinės šalies “vidaus” reikalai.

Istorija rodo, kad “grąžinimo-perdavimo” procesas turbūt turėjo ir rėmėjų, ir priešininkų, nes nuostatos dėl perdavimo kaitaliojosi. Pavyzdžiui prieš Klaipėdos puolimą (1944 m. pab.) Raudonosios armijos kariams buvo oficialiai aiškinama, kad jie turi išvaduoti Lietuvos kraštą, o jau po Jaltos konferencijos, t.y. po poros mėnesių, prieš puolant piečiau Nemuno esančią krašto dalį propaganda kareiviams pasikeitė į tai, kad: “jie turi sunaikinti fašistinį žvėrį jo paties urve”. Po karo nuomonės vėl kaitaliojosi.

Istorija rodo, kad formaliai buvo apsiribota tik Klaipėdos krašto pilnu grąžinimu Lietuvai. Likusioji Mažosios Lietuvos dalis - Karaliaučiaus kraštas iki 1965 m. ūkiškai valdytas iš Vilniaus, tuometės Lietuvos (liaudies) ūkio tarybos. Karaliaučiaus krašto/srities aplinkosauginių klausimų sprendimas iš Vilniaus (per Lietuvos TSR Aplinkosaugos ministerijos Karaliaučiaus padalinį) buvo valdomas iki pat Atgimimo, 1989 metų.

Kodėl likusios Mažosios Lietuvos visos ar jos dalies perdavimas Lietuvos TS Respublikai neįvyko, ar bandymų perdavimo procesas sustojo 1965 m.? Buvo keletas priežasčių, kurios iš jų esminės - kitų diskusijų tema.

Vis gi reikia pripažinti, kad, matyt, paminėtos planuoto formalaus “perdavimo Lietuvos TSR” aplinkybės įtakojo sąlyginai palankesnę situaciją vietovardžių oficialiam įvardinimui 1945-1946 m. atvejus, nes jie į rusų kalbą buvo išversti iš “iki fašistinių” (iki 1938 m.) naudotų pavadinimų, t.y. su išlaikytomis jų šaknų lietuviškosiomis formomis.

Ši nuostata vyravo praktiškai iki dabartinių metų. Tačiau vis dažniau valdžios struktūrų kontroliuojamoje erdvėje, tarp jų ir žiniasklaidoje rodomi bei vartojami fašistiniai pavadinimai. Nepateisinama, kad vartodami šias pavadinimų formas, propagandinėje žiniasklaidoje valdžios remiamos struktūros meta kaltinimus lietuviams, kad atseit lietuviai, keldami klausimą apie senųjų istorinių lietuviškų/baltiškų pavadinimų grąžinimą, neprieštarauja fašistinių vartojimui.

2019 metais lietuviams ypač brangiam Tolminkiemyje, ant buvusios geležinkelio stoties pastato buvo “restauruotas” vietovės pavadinimo fašistinis (1938 m) variantas (žr. nuotrauką). Jį palaukus keletą dienų vėl uždažė.

Fašistinių kūrinių ir nuostatų, tarp jų ir sukurtų “1938-ųjų” pavadinimų propagavimas leidžia priskirti šiuos veikėjus ne tik praeities, bet ir šių dienų fašistams. Atskiras klausimas, ar dalis žmonių tokius pavadinimus vartoja ir vėl proteguoja iš kvailumo ir nežinojimo, ar sąmoningai - garbindami nacistinį fašizmą, siekdami kiršinti tautinę nesantaiką ir iš to toliau uždarbiuoti.

Atsakydami į “jų” atliktą provokaciją ir vėlesnį klausimo-kaltinimo kėlimą viešoje erdvėje teigiame, kad nei vienos, nei kitos šalies fašistų netoleruojame, 1938 m. sukurtų fašistinių-nacistinių pavadinimų ir kitų jų sukurtų produktų vartojimą smerkiame.

Tuo pačiu atkreipiame dėmesį, kad 1946 m. rusų kalba taip pat dirbtinai sukurti vietovardžiai ir vandenvardžiai (pavadinimai) atei-tyje taip pat turėtų būti grąžinti į istorinius pirminius, atitinkamai lietuviškus ar naujai, nelietuviškų vardų gyvenviečių bazėse įkurtų atvejais - į kitų kalbų kalbines formas. Sovietmečiu sukurtų visiškai naujų vietovių/g gyvenviečių rusiški

pavadinimai (jeigu jie nesusiję su nusikaltimais žmogiškumui padariusiais) turėtų išlikti pirminiais - rusiškais.

Primename, kad 1988 metų rugsėjį Lietuvos ir Karaliaučiaus srities žymiausi rašytojai laikraštyje "Literaturnaja gazeta" išspausdino bendrą viešą prašymą Tolminkiemio gyvenvietei oficialiai gražinti senąjį pavadinimą - lietuviškąja jo forma.

Nauja šio krašto karta/os nebus smerkiama ar kaltinama, jeigu augdama su 1946 m. primestais vardais netoleruos smurto apraiškų prieš senųjų lietuviškų vardų vartojimą, ypač tekstuose lietuvių kalba. Nauja karta, gerbdama bendražmogiškąsias vertybes ir krašto kultūrą bei ūkį kūrusius ir čia gyvenusius civilius žmones galėtų su(si)gražinti tebesančias, bet prislopintai mūsų vartojamas ir vardinamas vertybes - vardus, vietovardžius, vandenvardžius. Tai būtų svarus žingsnis istorinio teisingumo atstatymui, lietuvių ir rusų tautų santykių gerinimui.

Artimesnis pirmas mažesnis jūsų pusės galimas žingsnis - netoleruokite ir patys nepersekiokite už lietuviško istorinio paveldo - krašto vietovardžių ir vandenvardžių vartojimą, ypač lietuvių kalba leidžiamuose leidiniuose ir svetainėse.

Artimesnis antras žingsnis - rusiškuose (ypatingai istoriniuose) tekstuose greta senojo suvokietinto naudokite ir pirminę senąją lietuviškąją formą - nepripažindami "1938 m. fašizmo", neproteguokime ir ankstesnio germanizavimo, vartojant vien tik vokiškąsias jo formas.

O ar žinote, kad pasaulio mokslininkai, taip pat ir rusų tautybės, yra ištyrę ir patvirtinę lietuvišką kilmę šimtams lietuviškų vietovardžių ir vandenvardžių netgi ryčiau ir šiauriau nei Maskva. Jie vartojami ir šiandien. Kaip matote, ieškant randame ir turime daug bendrų vertybių. Manau, jos turi didesnę prasmę.

Elena Galdikienė: „Tikiuosi dar sulaukti šviesesnių laikų...“

E. Galdikienė su apdovanojimą jai įteikusiu G. Skamaročiumi ir aktore Virginija Kochanskyte. D. Micutienės nuotr.

Praėjusiais metais Elena Daukšytė-Galdikienė buvo apdovanota Kristijono Donelaičio atminimo medaliu „Širdings brolau“ už ilgametį Kristijono Donelaičio atminties ir aplinkos puoselėjimą, įnašą 1993 m. kuriant lietuvių draugiją ir jos ansamblį „Nadruva“ Gumbinėje (Guseve), už kūrybą ir surengtus koncertus bei lietuvių kultūros puoselėjimą Karaliaučiaus bei Suvalkų kraštuose ir Lietuvos Respublikoje, lietuviškos spaudos platinimą, renginių organizavimą. Pokalbis su ja vyko Marijampolėje, jos brolio namuose.

- Papasakokite žurnalo skaitytojams apie save.

- Gimiau 1926 metų vasario 16 dieną, augau Marijampolės krašte. Mokiausi Marijampolės progimnazijoje, Alytaus žemės ūkio mokykloje. Teko dirbti pokario darbus kolūkyje - jame vyravo vagnystės, betvarkė, socialinė įtampa. Pokario metus pergyvenę supranta tai. Sveikatos būklė nebuvo geležinė, o tokioje aplinkoje prisitaikyti nepavyko.

Draugės pakalbinta 1954 metais atvykau pas ją į Gumbinę. Čia buvo daug lietuvių. Su vienu jų, atvykusiu iš Žemaitijos, susitūkėme, gavome laisvą butą, įsikūrėme, užauginome sūnų Algirdą.

Šiame krašte tuo metu buvo gausiai vagiama, girtaujama, su vyru į tai stengėmės neįsitraukti. Girtaujantys ir vagiantys bendradarbiai sąžiningai siuvėju dirbančio vyro vengė. Vieną rytą pranešė, kad jis naktį žuvo po traukiniu. Žmonės kalbėjo, kad tai galėjo būti bendradarbių darbas.

Gumbinėje baigiau pardavėjų mokyklą, dirbau pardavėja, vėliau 17 metų - gamykloje "Sta". Joje ir sulaukiau pensijos.

- Minėjote, kad Gumbinėje buvo gausus lietuvių būrys. Kaip organizavosi lietuvių bendruomenė?

-Tarybiniais metais buvo draudžiama lietuvių ir kitų tautinių mažumų aktyvesnė kultūrinė ir švietėjiška veikla, tad lietuviškos spaudos buvo galima įsigyti ir parsivežti tik iš Lietuvos ar pasiskolinti iš kitų tautiečių. Mokyklos ar lietuvių kalbos pamokų neturėjome, artimiausia bažnyčia - Kybartuose.

Burtis į bendruomenę galėjome tik po Atgimimo. 1992 metais mūsų miestą aplankė grupė marijampoliečių, čia surašinėjusių lietuvių. Jiems pavyko rasti ir anketuoti arti 400 Gumbinės mieste ir rajone gyvenusių lietuvių. Anketas jie perdavė į Vilnių, o ten, matyt, taip pat buvo žmonių, kurie nenorėjo lietuviškos veiklos šiame krašte, bet užsimezgė pažintis su marijampoliečiu Gintaru Skamaročiumi. Nors anketos "prapuolė" ir jų sąrašo nepavyko gauti, bet Gintaro energija uždegė.

Su juo į vietos spaudą suorganizavome skelbimus apie būsimus susirinkimus, šventes. Keliolika vietinių lietuvių surašinėjimo metu buvo susirašęs pats Gintaras, tad pirmąjį būrį tautiečių pavyko surinkti per 1992 metų Kalėdų šventes. Rinkomės tuometėje autobusų

parko salėje. Čia dirbo broliai Protasevičiai, įmonės direktorius vertino darbščius lietuvius, tad salę bendruomenės susirinkimams, lietuvių šventėms visada gaudavome nemokamai.

Pirmuoju mūsų bendruomenės pirmininku 1993 metais išsirinkome Valentiną Protasevičių, o atstovu Karaliaučiaus krašto lietuvių bendruomenių taryboje - Gintarą Skamaročių. Stengėmės, kad ir čia gyvenantys tautiečiai galėtų tenkinti savo kultūrinius poreikius, jaustis lietuviais, kad turėtų galimybę ne tik anoje Lietuvoje su lietuvišku pasauliu supažindinti savo vaikus ir anūkus, kaimynus kitataučius. Tris kartus per savaitę iš Gintaro per autobusus gaudavome po dėžę lietuviškos spaudos - gyvenimas virė.

- Išgarsėjote su etnografiniu ansambliu "Nadruva". Kada ir kaip pradėjote koncertuoti?

- Į pirmąsias lietuvių bendruomenės sueigas Gintaras atsiveždavo kolektyvus iš Marijampolės, Punsko, Vilkaviškio. Tarp mūsų taip pat buvo dainuojančių, grojančių - norėjosi ir patiems pasirodyti. Mano anūkė Julija dainavo meno mokykloje, tad su ja 1992 metais per pirmąją sueigą padainavome pora dainų. Vėliau prie mūsų prisijungė keletas moterų, akordeonu grojęs I. Plaipa.

Augome, pelnydavome įvairių apdovanojimų. Dainavome populiarias lietuvių liaudies bei keletą mano kūrybos dainų. 1994 metais dalyvavome didžiausiame mūsų renginyje - Pirmojoje Pasaulio lietuvių dainų šventėje Vilniuje.

Gumbinė - senųjų lietuvių nadržuvių centras, tad Gintaras pasiūlė ir ansamblių pavadinome "Nadruva". Savo veiklą 1993 m. papildėme Gumbinės vaikų ansambliuku "Nadruvėlė" (jam da-

bar vadovauja Gražina Koliago).

-O kada jūsų veikla išsiplėtė kraštiečio Kristijono Donelaičio labui?

-Kai bendruomenė sustiprėjo, automobiliais vykdavome į prie Gumbinės esančius poeto gimtuosius Lazdynėlius. Čia dalyvaudavome kasmetėse talkose, kartais atvykdavome ir mažesnėmis grupelėmis, tvarkydavome aplinką, koncertuodavome, su "Nadruva" ir „Nadruvėlė“ pasirodydavome ir Tolminkiemyje. Su K. Donelaičiu supažindindavome kitų tautybių žmones, vaikus, jaunimą, didžiavomės juo.

-Ko palinkėtumėte mūsų žurnalo skaitytojams?

-Mums visiems kartais būna sunku. Sunkiai, bet dėl mūsų visų gyveno, kūrė ir gyvenimu dosniai dalijosi Kristijonas Donelaitis. Ne ką lengviau buvo ir mūsų tautiečiams, į šį kraštą grįžusiems ar atvykusiems po karo. Kliūčių netrūksta ir pačiam žurnalui, norint įveikti pasienio tarnybas, priėti iki skaitytojo. Išvermės ir Jums žurnalo leidėjams, ir mums jį norintiems gauti ir skaityti.

Lietuvoje platinama daug leidinių rusų kalba, norime tokio paties supratimo ir mes. Tikiuosi dar sulaukti šviesesnių laikų, kai bus galima ir žurnalą "Donelaičio žemė" prenumeruoti Rusijos Federacijos pašte, per jį gauti į savus namus Gumbinėje ar bet kuriose kitose šio krašto vietovėse.

-O kaip įvertinote suteiktą apdovanojimą „Širdings brolau...“?

-Buvo labai netikėta ir malonu, bet, atrodė, kad yra daug labiau už mane nusipelnusių. Daug mūsų širdies dirbome šį sunkų, bet prasmingą darbą. Ypač malonu buvo apdovanojimą atsiimti per K. Donelaičio kasmečius skaitymus mano gimtojoje Marijampolėje.

Seinuose – A. Baranausko 185-osios gimimo metinės ir „susitikimas“ su K. Donelaičiu

Minėjimo dalyviai prie A. Baranausko paminklo.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Sausio 17 dieną sukako 185-eri metai nuo poeto, „Anykščių šilelio“ autoriaus Antano Baranausko gimimo. Ta proga Kristijono Donelaičio draugija inicijavo ir kartu su Vyskupo Antano Baranausko fondu „Lietuvių namai“ Seinuose surengė šios datos paminėjimą bei abiejų poetų „susitikimą“. Anksčiau seiniškiai šiame mieste rengdavo tik A. Baranausko mirties metinių paminėjimus.

Paminėjimas prasidėjo prie A. Baranausko paminklo šalia Seinų bazilikos. Čia Suvalkų krašto lietuviai, taip pat svečiai iš Marijampolės, Kalvarijos ir Lazdijų padėjo gėles, uždegė žvakutes, kartu su Seinų kunigu Jaroslavu Kalinovskij sukalbėjo maldą.

Susirinkusius pasveikino Seinų „Lietuvių namų“ kultūros skyriaus vedėja Dalia Astrauskienė.

Sveikindamas susirinkusius K. Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius pabrėžė, kad ir A. Baranauską, ir K. Donelaitį jungia daug bendrų dalykų – abu jie buvo poetai, abu dvasininkai, abu daug rašė apie gamtą ir žmogų, lietuviams brangias vertybes.

Jautriai nuskambėjo ištrauka iš A. Baranausko „Anykščių šilelio“, kurią perskaitė Seinų „Žiburio“ mokyklos moksleivė Onutė Karneckaitė. Ištrauką iš K. Donelaičio „Metų“ prie paminklo perskaitė Punsko licėjaus absolventė, Vilniaus universiteto studentė Daiva Grigutytė.

Po to A. Baranausko atminimas pagerbtas prie jo kapo Seinų bazilikoje. Prieiga prie jo buvo užstelbta eglutėmis, tačiau pavyko prieiti – čia taip pat padėtos gėlės, uždegtos žvakutės.

Minėjimo dalyviai vėliau nuvyko į Lietuvių namus, kur vyko pokalbiai ir tolesnio bendradarbiavimo aptarimas.

G. Skamaročius atkreipė dėmesį, kad abeji poetai turėjo ne tik bendrumų. Formaliai, jie buvo dvasiškai skirtingų religinių bendruomenių, kurios ne tik pačios, bet ir jų administruojamos „Lietuvių“ dalys ilgus šimtmečius konfliktavo ir tarsi neturėjo teisės vieni kitų matyti ar pažinti. Katalikai dažnai kartu su prolenkiškumu, evangelikai – dažnai su provokiškumu. Skirtumybės ir papildomi „trečiųjų“ kiršinimai ypač trukdė bendros jungtinės Lietuvos valstybės sukūrimui bei tuometiniam išsaugojimui, lietuvių tautos stiprinimui. Esame viena tauta, todėl būtinas visų pusių susipratimo ugdymas ir glaudesnis, tame tarpe ir įvairių konfesinių lietuviškųjų dalių bendradarbiavimas lietuviams ir Lietuvai. Simbolinis „K. Donelaičio“ pasveikinimas „A. Baranauskui“ – tai taip pat dvejų konfesinių dalių – „dvejų Lietuvių“ kraštų kultūrų ir žmonių telkimo Lietuvai žingsnis per simbolinį jų ryškiausių asmenybių „susitikimą“. Pirmiausiai pažinimo, dvasinėje, kultūrinėje formoje. Nebijokime apie tai kalbėti, niekada nebus tam tinkamesnio laiko.

Čia taip pat buvo pasikeista nuomonėmis, kokia turėtų būti tokių „Susitikimų Lietuvai“ forma, kas būtų jų organizatoriai ir dalyviai, sutarta ir vieno iš jų data. Deja, karantinas šiuos planus laikinai atitolino, tikriausiai tam, kad geriau pasiruoštume naujam susitikimui.

www.donelaitis.info informacija

Atidarytas gimnazijos istorijos centras

Šiuolaikiškai įrengtoje erdvėje Kybartų K. Donelaičio gimnazijoje nuo šiol bus eksponuojami svarbiausi gimnazijos istorijos momentai ir pristatomas poetas Kristijonas Donelaitis, kurio garbei pavadinta ši gimnazija.

Istorijos centro atidarymo dalyvius pasveikino gimnazijos direktorius Saulius Spangevičius. Jis pasakojo, kad anksčiau mokyklos muziejus buvo įkurtas kitose, mažose patalpose, tačiau 2016 metais, kai buvo atidarytas „raudonasis“ gimnazijos pastatas, reikėjo muziejų perkraustyti.

Istorijos centras įkurtas buvusiam fizikos kabinete, jį visiškai pertvarkius ir atnaujinus. Istorijos

centrą kuruos gimnazijos direktoriaus pavaduotoja ugdymui Jolanta Janulaitytė. Ji kartu su gimnazistėmis pristatė, ką galima išvysti naujajame istorijos centre, kokia informacija čia yra saugoma.

Naujasis mokyklos istorijos centras suskirstytas į dvi ekspozicijas.

Pirmojoje ekspozicijoje – mokyklos kūrimosi ir istorijos raida, pedagogų ir moksleivių veikla, kultūrinis ir sportinis gyvenimas. Gimnazijos istorijos centre taip pat įrengtas projektorius, tad čia bus galima rengti įvairius pristatymus ir edukacines programas, be to, daug mokyklos istorijos archyvinii dokumentų yra skaitmenizuoti.

Antrojoje ekspozicijoje yra pri-

statomas poetas Kristijonas Donelaitis, jo gyvenimo faktai, pristatoma poeto kūryba, žinomaisi kūriniai.

Į atidarymo ceremoniją atvyko Vilkaviškio rajono savivaldybės meras Algirdas Neiberka, daug prie šio istorijos centro įkūrimo prisidėjęs ir finansiškai parėmęs Lietuvos Respublikos Seimo narys Algirdas Butkevičius, pagalbą darbais suteikę verslininkai: Vytautas Sabaliauskas, pagaminęs baldus, bei jo kolega Raimondas, padėjęs parinkti patalpų dizainą, sukurti slankiojančius standus.

Viena svarbiausių viešnių buvo mokytoja Zita Jasaitienė, kuri rūpinavosi ankstesniu gimnazijos muziejumi. Atskiros padėkos skambėjo gimnazijos mokytojoms: Žavintai, Almai, Audronei ir Reginai, kurios ėmėsi istorijos centro įkūrimo veiklos, rinko ir sistemino turimą istorinę medžiagą, atrinko nuotraukas, apdovanojimus, kūrė jiems aprašus. Dar viena didelė padėka skambėjo mokytojai Nijolei Černauskienei, kuri padėjo suredaguoti tekstus.

Visiems, prisidėjusiems prie edukacinės erdvės įkūrimo, įteikta dovanėlė – gimnazijos simbolis – peilėda, kuri pagaminta iš tikro vaško.

Te vertybės vienija ir skatina veikti!

Prasmingai paminėję Reformacijos 500 metų sukaktį, susitelkėme dideliame darbui – atgaivinti istorinį Reformatų skverą Vilniuje, Pylimo gatvėje ir čia pastatyti paminklą Reformacijos ir lietuviškos raštijos pradininkams.

Juk tai – Martynas Mažvydas, Abraomas Kulvietis, Stanislovas Rapolionis, Baltramiejus Vilentas, Jonas Bretkūnas, Andrius Volanas, Juodasis ir Rudasis Radvilos, Merkelis Petkevičius, Jokūbas Morūnas. Asmenybės, suteikusios postūmį laisvai minčiai ir svarbiau-

sia – padovanoję unikaliam senajai lietuvių kalbai – raštijai. Argi ne jaučiame pareigos padėkoti tiems, kurių dėka lietuviškas spausdintas žodis susilaukia pagarbos ir dėmesio visame pasaulyje.

Pristatome žymios skulptorės Dalios Matulaitės ir architekto Jūro Balkevičiaus viešame konkurse laimėjusį projektą ir tikime, kad mūsų visų sutelktomis pastangomis bei lėšomis galėsime – 2019 metų pabaigoje pagal architektės J. S. Večerskytės – Šimeliūnės projektą renovuoto skvero erdvėje – pastatyti

ir lietuviams, ir kitų tautybių žmonėms, gyvenantiems ar besisvečiuojantiems mūsų valstybėje, svarbų ir reikšmingą paminklą. Šį išskirtinės reikšmės mūsų šiuolaikiniam dvasiniam gyvenimui paminklą inicijavo ir vykdo Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugija.

Paramą paminklo tolimesniam kūrimui ir statymui maloniai prašome pervesti: Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugija, Įmonės kodas 190763313, AB SEB bankas, sąskaita LT69 7044 0600 0090 8619, Paminklui „Reformacijai ir lietuviškos raštijos pradininkams“.

Metai su Kristijonu Donelaičiu

Tik, rodos, neseniai pasisveikinome sausio mėnesį su Donelaičiu, o žiūrėk, jau ir metai prabėgo – ne bet kokie, jubiliejiniai. Taigi reikia ir atsiveikinti netradiciškai, pavyzdžiui, surengti III-IV klasių gimnazistams Protų kovą.

Salėje susėdo penkios komandos. Visos išradingai atliko namų darbus – stalą pasipuošė Apšviertos laikotarpį atitinkančiais žymenimis: kas buvo lašinių, duonos ir svogūno pasipjaustę, kas paties poeto portretą nupiešę ir žvakę pasistatę, o kas ir Mažosios Lietuvos vėliavą pavaizdavę. Ir komandų pavadinimai kėlė nuostabą – „Skilandukai“, „Gandriukai“, „Būrai“, „Plaučiūnai“, „Būrkos kugelis“. Visos mintys tik ir tesisuko apie Tolminkiemį.

Pirmasis turas – tikrinamos žinios apie Mažąją Lietuvą. Sekėsi nekaip, mat šiuolaikinis jaunuolis nemanė, kad jau kavą tuo metu lietuvinkai gėrė, kad ne vienas „vilko vaikų“ žinomais rašytojais tapę, savo romanuose apie marą rašo, istorinius faktus beria. Antrajame ture kovotojai kiek atsigavo – mat Kristijono Donelaičio biografiją neblogai buvo įsiminę. Bėda tik, kad į penkerius metus skaičiuojančią ažuolų giraitę prie Virbalgirio retai užsuka. Na, o trečiasis turas (kūryba) buvo atgaiva, nes po projektinių darbų mažai lieka nenagrinėto „Metų“ teksto.

Taigi susumavus rezultatus pa-

aiškėjo, kad protų kovą laimėjo IIIa klasės komanda, tik puse taško nuo jos atsiliko IIIb klasė (nors pirštus nusigrauzk), o trečioji vieta atiteko abiturientams, kurie visai šalia žengė – atsiliko vienu tašku. Laimėtojai gavo ir po asmeninę dovanėlę, o visos komandos salėsių tikrai nestokojo.

Protų kovos metu buvo demonstruojami šiemetinių trečiųjų atsiskaitomieji projektiniai darbai iš Kristijono Donelaičio kūrybos. Labai nustebino dailės darbai – triptikas, Tolminkiemio sodo ir bažnyčios kompozicija, komiksų rinkinys (D. Mackevičiūtė, G. Guntoriūtė, G. Gražulytė), taip pat išgiristas antrasis repas (N. Modgabis, P. Kalinauskas), sukurtas

didaktinio pobūdžio video siužetas apie Kybartuose retkarčiais pasirodantį Donelaitį (U. Račylaitė, N. Bubnaitytė, V. Bendaravičiūtė), dainuojamoji poezija (S. Vaitkevičiūtė, J. Čajkovska), ypač visus nustebino tarptautinis (kosmopolitiškas) siužetas – „Pavasario linksmybes“ skaitė 14 užsieniečių studentų, su kuriais buvo bendraujama per „Skype“ (J. Čajkovska, E. Starkevičiūtė).

Vis dar ieškome Kristijono Donelaičio ir atrandame – originaliai, savitai, su tik mūsų gimnazijai būdingu susidomėjimu. Juk taip ir turi būti – poeto vardas įpareigoja.

Nijolė Černauskienė,
Kybartų K. Donelaičio gimnazijos
lietuvių kalbos mokytoja

Sutiktuvės Vilniuje

Vasario 13 d. Nacionalinėje bibliotekoje vyko „Donelaičių medžio“ sutiktuvės. Lietuvių kalba genealoginio medžio tekstą parengęs ir papildęs Mažosios Lietuvos tyrėjas dr. Algirdas Matulevičius susidūrė su nelengva užduotimi – teko aprėpti net 450 metų laiko-

tarpi. Renginyje dalyvavo Mažosios Lietuvos istorijos tyrėjai dr. Algirdas Matulevičius, dr. Napoleonas Kitkauskas, Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos pirmininkas Remigijus Bimba ir kiti svečiai.

N. Kitkauskas (kairėje), V. Juraitis ir V. Šilas. V. Juozaičio nuotr.

Apdovanojimas „Metų“ vertėjai į ispanų kalbą

Labai džiaugiamės, kad Vasario 16-osios proga prezidentas Gitanas Nausėda ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžių įteikė ir Carmen Caro Dugo – Vilniaus universiteto Užsienio kalbų instituto Romanų kalbos katedros docentei, į ispanų kalbą išvertusiai ir Kristijono Donelaičio "Metus", ir Antano Baranausko "Anykščių šilėlį", ir daug kitų lietuvių autorių kūrybos. Nuoširdžiai sveikiname (*R.Dačkaus nuotr.*)

„Donelaičio žemės“ pasveikinta su šiuo apdovanojimu Carmen Dugo sakė: „Labai ačiū! Aš dėkinga, kad lietuvių kultūra taip praturtino mano gyvenimą! Ir taip pasakiau Prezidentui Gitanui Nausėdai“.

Rokiškio krašto garbės pilietės apdovanojimas – Vandai Vasiliauskienei

Meras Ramūnas Godoliauskas sveikina Rokiškio krašto garbės pilietę Vandą Vasiliauskiene.

A.Minkevičienės nuotr.

Rokiškyje Kovo 11 - osios šventinius renginius vainikavo Lietuvos patriotės, lietuvybės žiburio ir Sąjūdžio ramsčio, garbingo amžiaus sulaukusios mokytojos Vandos Vasiliauskienės apdovanojimas Rokiškio garbės piliečio titulu.

Kuklumo ir atsidavimo idealams pavyzdžiu esanti mokytoja po įteikto apdovanojimo pasakė be galo nuoširdžią, atvirą, kritišką kalbą, privertusią ne vieną gūžtis, apmąstyti, ką gyvenime esi nuveikęs. Nuo asmeninio gy-

venimo idealų, kovų, Lietuvos istorijos, sovietų okupacijos randų iki šių dienų Seimo, paminančio moralės vertybes ir besimurkdančio asmeniškumuose. Mokytoja sakė, jog reikėtų įstatymu įteisinti, kad priesaiką duodantys parlamentai ją ne skaitytų, o išmoktų mintinai, kad ateityje žinotų, ką tautai prisiekė. V.Vasiliauskiene sulaukė gausybės sveikintojų: buvusių auklėtinių, sąjūdiečių, bendražygių.

Mokytoja iš didžiosios raidės – taip buvę mokiniai apibūdina lietuvybės skleidėją Vandą Vasiliauskiene. Net gūdžiu sovietmečiu, kaip liudija jos mokiniai prisiminimuose, ji, remdamasi Maironio, Juozo Tumo-Vaižganto kūryba, sugebėjo vaikų širdyse skiepyti meilę lietuvių kalbai, istorijai. Daugiau nei du dešimtmečius darbo ir pastangų ji atidavė Karaliaučiaus krašto (Rusijos Federacija) žmonėms. Jos dėka Mažojoje Lietuvoje užaugo karta jaunųjų lietuvių, kuri dar kalba protėvių kalba, žino savo tautos istoriją ir tradicijas.

Sueigos Lietuvos miestuose per Poeto gimtadienį

2020 m. sausio 1 d. 12 valandą klaipėdiečiai rinkosi į tradicinę, jau kelis dešimtmečius gyvuojančią sueigą prie Kristijono Donelaičio paminklo, paminėti poeto gimtadienio. Žmonės čia renkasi savo noru be skelbimų laikraščiuose, televizijose, radijuje, socialiniuose tinkluose, skatinami vidinės būtinybės nusilenkti poetui, pabūti būryje bendraminčių, pajauti sielos brolio ar sesers petį, pagaliau betarpiškai, be išmaniųjų technologijų prietaisų pagalbos, pasveikinti vienas kitą su atėjusiais Naujaisiais metais. Saulelė jau buvo išbudinusi svieta ir toliau ritinėjosi žeme, K.Donelaičio paminklo papėdėje lyg niekur nieko žydėjo našlaitės. Sueigos dalyvių skaičius irgi nenuvylė – susirinko arti šimto klaipėdiečių.

Prie mikrofono ėjo ir buvę miesto vadovai, ir politikai, ir moksleiviai,

ir poetai, ir evangelikų liuteronų kunigas Reinholdas Moras, pasveikinęs ir palaiminęs susirinkusius. Visi ragino atsigręžti į poeto deklaruotas vertybes, gilintis į jo kūrybą.

Gerai, kad nuolat klaipėdiečiai savanoriškai ir gausiai renkasi prie paminklo, bet ar gerai, kad taip pat nuolat, metai po metų kalbama apie aikštės rekonstrukciją?

Marijampolėje prie paminklo K.Donelaičiui poeto gimtadienio proga, t.y. sausio 1 dieną draugijos pirmininko kvietimu susieita jau penktus metus iš eilės.

Įvertinus klaipėdiečių pradėtų sueigų patirtį (šiais metais jie rinkosi jau 30 kartą), praėjusių metų pabaigoje buvo pasiūlyta ne tik Marijampolėje, bet ir kituose miestuose, turinčiuose K.Donelaičio paminklus ar kitus žymenis taip pat prie jų rinktis kasmet visur

Buvęs ilgametis Klaipėdos meras Rimantas Taraškevičius sueigose dalyvauja nuo pat jų pradžios.

E.Maciaus nuotr.

vienu metu, t.y. sausio 1 dieną 12 valandą.

Šiais metais Poetas simboliškai buvo pagerbtas ir prie paminklo, esančio Vilniaus universitete. Tikimės, kad kitais metais Jo gimtadienį paminėsime gausniais prasmingais suėjimais, pasibuvimais, šventiškais pasidalijimais.

Klaipėdos krašto diena prisiminta Čikagoje ir Dakaro ralyje

Minint Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos dieną renginiai šiemet vyko ne tik Lietuvoje – ją paminėjo ir Amerikos lietuviai. Klaipėdos kraštas atsikovotas 1923 m. sausio 15 d.

Lietuvių sostine Amerikoje va-

dinamame Čikagos priemiestyje Lemonte ta proga buvo surengti net du žygiai, kuriuose dalyvavo nemažai vietos lietuvių. Jie varžėsi 5 kilometrų ėjimo ir 9 kilometrų bėgimo trasose. Renginio dalyviai buvo pasipuošę tautine simbolika,

Švenčia Čikagos lietuviai

įveikę trasas jie buvo vaišinami arbata ir kareiviška koše. Šį paminėjimą surengė Lietuvos šaulių sąjunga išėivijoje, Čikagos lietuvių bėgimo klubas, Lietuvos Respublikos generalinis konsulatą Čikagoje ir Čikagos skautų vietininkija.

Sausio 13-ąją Saudo Arabijoje legendinį Dakaro ralį stebintys Lietuvos sirgaliai taip pat surengė neeilinę staigmeną lenktynininkams.

Ant vienos iš trasos kalvų pakabino didžiulę šalies trispalvę. Keturi vaikinai rekordinio dydžio Lietuvos vėliavą gavo iš parašutininčių, atsigabeno į Saudo Arabiją ir visam pasauliui parodė Sausio 13-osios proga.

Sausio 15-osios - Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos dienos proga – žinomas Lietuvos lenktynininkas Benediktas Vanašas Dakare iškėlė ir Mažosios Lietuvos vėliavą.

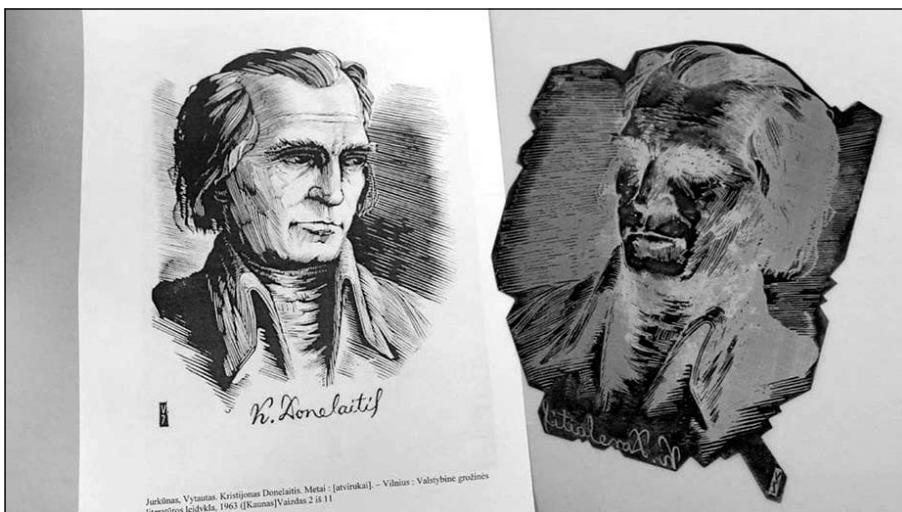
Įsibėgėja K. Donelaičio muziejaus remonto darbai

Vis labiau įsibėgėja Tolminkiemyje (Čistyje Prudy) esančio Kristijono Donelaičio memorialinio muziejaus remonto darbai, pradėti praėjusių metų rudenį. Juos šiek tiek pristabdė karantinas, bet darbai nesustojo ir jau šį pavasarį tikimasi baigti buvusios klebonijos atnaujinimo darbus, o vėliau prasidės ir bažnyčios remonto darbai.

Sausio mėnesį Karaliaučiaus srities istorijos ir meno muziejus savo Instagramo paskyroje pranešė, kad vykdant Kristijono Donelaičio memorialiniame muziejuje Tolminkiemyje klebonijos remonto darbus netikėtai buvo surasta K. Donelaičio graviūros klišė. Ją surado darbininkai, ardydami kaminą. Kaip portreto klišė ten atsidūrė, neaišku. 1955 metais ją sukūrė dailininkas V. Jurkūnas, šis visiems gerai žinomas poeto portretas naudotas 1956-aisiais išleistuose "Metuose".

Darbai Tolminkiemyje vyksta įgyvendinant projektą „Kultūros paveldas pasienio regione – turizmui ir bendradarbiavimui“.

Pamažu atgimsta Ragainės pilis

Ragainės (Nemano) verslininkas, vietos sūrių gamyklos ir res-

torano savininkas 20-čiai metų išsinuomojo Ragainės pilį iš ją

nuo 2010 metų valdančios Rusijos pravoslavų cerkvės ir planuoja ją tvarkyti, ten įrengti erdvę meno renginiams. Šeštadieniais čia savanoriai kviečiami tvarkyti pilies aplinką.

Taip pat pradėta akcija surinkti pinigų jos vartams atstatyti. Siūlomos ekskursijos už 150 rublių (maždaug 2 eurus) po pilį arba puota pilyje vasaros mėnesiais už 3000 rublių (maždaug 37 eurus). Tie, kas paaukos 50 tūkstančių rublių (apie 620 eurų), bus įamžinti lentoje prie įėjimo į pilį. Tokiu būdu pilies rekonstrukcijai tikimasi surinkti apie 3 tūkstančius eurų. Iš Rusijos Federacijos biudžeto pilies savininkai darbams gavo apie 560 tūkstančių eurų.

K. Donelaičio „Metus“ jau galima skaityti ir Nyderlanduose

Pernai lapkričio mėnesį Nyderlandų leidykla „HaEs producties“ olandų kalba išleido Kristijono Donelaičio „Metus“. Vertimas, kurį atliko Michielis de Vaanas išleistas gavus Lietuvos kultūros instituto ir Lietuvos kultūros tarybos, taip pat Lietuvos Respublikos ambasadų Nyderlanduose ir Belgijoje paramą, bendradarbiaujant su Lietuvos literatūros ir tautosakos institutu. Leidinys iliustruotas Vytauto Kalinausko medžio raižiniais. Skaitytojas jame ras ne tik pačią poemą, bet ir išsamią įžangą, kurioje pristatomas autorius, kūrinio tema, istorinis kontekstas, taip pat Kristijono Donelaičio gyvenamojo laikotarpio Rytų Prūsijos žemėlapi.

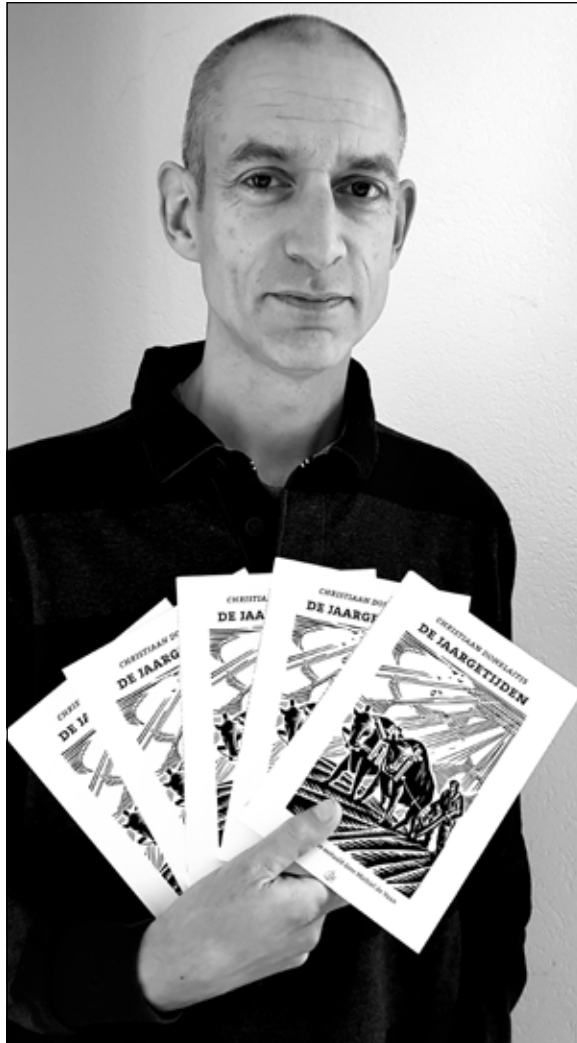
Micheilis de Vaanas maloniai sutiko papasakoti „Donelaičio žemės“ skaitytojams apie šį savo darbą.

- Papasakokite apie save, koks yra Jūsų išsilavinimas, darbas, pomėgiai?

- Aš esu istorikas lingvistas, dėstantis Lozanos ir kituose Šveicarijos universitetuose. Aš studijavau lyginamąją indoeuropiečių lingvistiką Leidene, Nyderlanduose ir dirbau ten iki 2014 metų. Be kalbos ir istorijos tyrinėjimų aš dar mėgstu laisvalaikiu keliauti, dažniausiai dviračiu, bet taip pat ir pėsčiomis.

- Kada ir kaip Jūs susidomėjote lietuvių kalba?

- Lietuvių kalbą šiek tiek studijavau 1990-ųjų metų pradžioje ir tai buvo dalis mano indoeuropiečių kalbų studijų Nyderlanduo-

Michielis de Vaanas išvertė „Metus“ į olandų kalbą *Asmeninio archyvo nuotr.*

se – kaip jūs žinote, baltų kalbos yra viena iš indoeuropiečių kalbų šakų, ir būtent lietuvių kalba išsaugojo kai kuriuos įdomius archaiskus bruožus, kurie yra labai reikšmingi tyrinėjant indoeuropiečių lingvistinę istoriją. Taigi mes tyrinėjome lietuvių kalbą tarsi ji būtų jau mirusi kalba. Vėliau, 2004-2005 metais aš lankiau intensyviuos lietuvių kalbos kursus Vilniuje kartu su keliais kolegomis iš Leideno universiteto, ir man tikrai patiko ir kalba, ir pati Lietuva. Dar vėlesniais metais man teko mokyti lietuvių kalbos

pradmenų studentus Leidene.

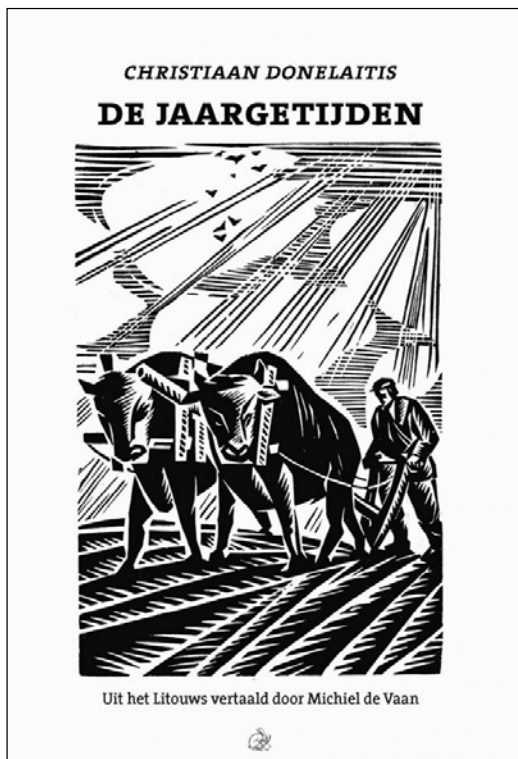
- K. Donelaičio „Metai“ - pirmasis Jūsų vertimas iš lietuvių kalbos. Pasirinkote išties sunkų tekstą - kas lėmė tokį pasirinkimą?

- Maždaug 2005 metais aš sutikau Aušrą Gudavičiūtę, kuri studijavo olandų kalbą Flandrijoje ir Nyderlanduose ir kuri tapo olandų literatūros vertėja į lietuvių kalbą. Kiek pamenu, būtent ji pirmoji man patarė į olandų kalbą išversti „Metus“, nes tokio vertimo iki šiol nebuvo. Tada aš tą idėją keleriems metams nustūmiau į šalį, bet 2016-aisiais turėjau galimybę praleisti šiek tiek laiko Vilniuje versdamas tekstą, ir nutariau imtis „Metų“ vertimo. Aš norėjau, kad tai būtų ne tik literatūrinis vertimas, bet ir tekstas, kurio būtų malonu klausyti olandiškai, taiga šiek tiek užtruko, kol gautas rezultatas mane patenkino. Mane taip pat įkvėpė ir vertėjos Carmen Caro Dugo atliktas „Metų“ vertimas į ispanų kalbą, kuris pasirodė 2013

metais, o ispanų kalba yra viena iš mano mėgstamiausių. 2018 metais taip pat pasirodė „Metų“ vertimas į prancūzų kalbą, naujas „Metų“ leidimas vokiškai pasirodė 2017 metais, taigi šis kūrinys dabar yra „karštas“, paklausus.

- Kiek laiko užėmė vertimas, kas verčiant buvo sunkiausia? Ar versdamas Jūs stengėtės išlaikyti eiliavimo būdą - hegzametą?

- Aš manau, kad vertimas su pertraukėlėmis iš viso užtruko apie vienerius metus. Vertime aš nenaudoju hegzometro, kadangi olandiš-

kai jis neskamba tinkamai. Vertime aš panaudojau kitokią eilėdarą – jambus (dviskiemenė pėda, kurios pirmasis skienuo nekirčiuotas, o antrasis – kirčiuotas – red. pastaba) ir chorėjus (eilutė, kurios kirčiuojami tik nelyginiai skiemenys – red. pastaba), nes olandų kalboje ritmą sukuria kirčiuotų ir nekirčiuotų skiemenų kaitaliojimas.

- Knygoje yra daug šiandieninėje lietuvių kalba jau nevartojamų žodžių - kas Jums padėjo juos suprasti ir išversti?

- Dažniausiai tokių žodžių aš ieškojau “Lietuvių kalbos žodyne”, be to, aš naudojausi ir “Metų” vertimu į kitas kalbas.

- Ar verčiant į olandų kalbą “Metus” buvo Jums pačiam netikėtų atradimų, ką Jūs pats sužinojote iš šio kūrinio, ar Jums jis buvo įdomus?

- Kokių nors labai netikėtų atradimų nebuvo. “Metai” yra ypač įdomūs iš kultūrinio ir istorinio požiūrio taško. Kūrinyje yra tiek daug literatūrinių perlų, išbarstytų visame tekste.

- Kodėl Jūsų vertime Kristijonas Donelaitis virto Christiaan?

- Taip yra todėl, kad Kristijono vardo olandiška forma yra Christiaan.

- Kokias dar užsienio kalbas Jūs mokate?

- Vokiečių, anglų, prancūzų, ispanų, italų, rusų ir albanų kalbas.

- Lietuviai “Metus” laiko savo nacionaliniu epu. Ar Nyderlandai turi kūrinių, panašių į šį kūrinį, taip pat sukurtų panašiu laiku?

- Iš esmės neturi, iš XVIII amžiaus tokių poemų nėra. Vienintelis kūrinys, panašus savo stiliumi yra ilga epinė 1889 metais sukurta poema „Gegužė“ (turimas galvoje gegužės mėnesis), sukurta Hermano Gorterio, bet šis

kūrinys neturi tokio “religinio” pagrindo kaip „Metai“.

- Ar dažnai lankotės Lietuvoje, ar norėtumėte aplankyti ir K.Donelaičio gimtinę bei Tolminkiemyje esantį jo muziejų?

- Lietuvoje esu buvęs šešis kartus, dažniausiai lankiausi Vilniuje ir jo apylinkėse, taip pat Dzūkijoje ir vieną kartą toliau į šiaurę, Aukštaitijoje. Niekada nebuvau Karaliaučiaus (Kaliningrado) srityje, bet labai norėčiau aplankyti K.Donelaičio gimtinę ir jo memorialinį muziejų. Prieš kelerius metus man teko lankytis poetės Salomėjos Nėries gimtinėje, ir tai buvo labai įdomu.

- Kokiu tiražu išleistas Jūsų vertimas, kada ir kur jį planuojama pristatyti?

- Pradinis tiražas nėra didelis, mes turime pamatyti, ar vertimas susilauks dėmesio ir knyga bus perkama. K.Donelaičio „Metus“ olandų kalba planuojame pristatyti Leidene, Briuselyje ir Vilniuje, bet tikslų pristatymo dieną dar nežinau. Tikiuosi, kad tai tikrai įvyks šiais metais.

Šiauliečiai minėjo K.Donelaičio 306-ąsias gimimo metines

Jau daugelį metų Kristijono Donelaičio draugijos Šiaulių skyrius kartu su Šiaulių universitetu sausio viduryje organizuoja Poeto gimimo dienos minėjimus-skaitymus. Šiais metais į Kristijono Donelaičio auditoriją atvyko profesorai Džiuljeta Maskuliūnienė, Giedrė Čepaitienė ir Kazimieras Župerka, aktorius Vladas Baranauskas, Juliaus Janonio gimnazijos mokytoja ekspertė Alma Šeputienė su abiturientu Visvaldu Vaičiuliu ir trečiokais Saule Vaseyte, Šarlota Tuzova, Simu Čeponiui ir Tadu Stumbriui, joniškiečiai Jonas Ivanauskas ir Dalė Rimdžiuvienė, K. Donelaičio draugijos nariai ir šiauliečiai-rėmėjai.

Profesorė Dž.Maskuliūnienė savo pranešime „Kristijonas Donelaitis – pasakėčių meistras“ apžvelgė visas šešias Poeto pasakėčias, atskleidė jo poezijos grožį, aptarė kitų autorių pasakėčias. Aktorius V.Baranauskas įtaigiai perskaitė K.Donelaičio, Ezopo, Krylovo, Antano Tatarės, Simono Stanevičiaus ir kitų autorių pasakėčias, pateikdamas įdomią informaciją apie autorius.

Mokytoja Alma Šeputienė savo pasisakyme apgailestavo, kad K.Donelaičio pasakėčios nėra programinis kūrinys, tačiau darbštūs trečiokai supranta, kad „Metus“ skaityti verta. Štai keletas minčių iš gimnazistų pasisakymų:

Saulė Vaserytė: „Kristijono Donelaičio poema „Metai“ man buvo gana didelis iššūkis dėl teksto žodyno. Kūrinyje yra daug man negirdėtų žodžių, todėl dažnai teko pavartyti žodynėlį, kai kurias vietas skaityti kelis kartus, kad suprastčiau poemos siužetą. Smagu buvo sužinoti, kad „Metai“ yra mūsų tautos pasididžiavimas.“

Simas Čeponis: „Skaityti K. Donelaičio „Metus“ man taip buvo iššūkis. Problemų dėl žodyno nebuvo daug, nes knygos pabaigoje buvo žodynėlis. Tačiau stebino, kad poetas savo mintis nuo gamtos aprašymo staiga perkelia į moralą ar monologą. Teko kai kurias kūrinio vietas skaityti kelis kartus, žymėtis siužetą.“

Šarlota Tuzova: „Mane džiugino K. Donelaičio draugijos ir jos pirmininkės Izolinos Lingienės nuoširdumas, meilė poetui, įdomiai suorganizuotas rašytojo gimtadienio minėjimas. Tokie dalykai skatina mane tobulėti.“

Kalbėjęs prof. K.Župerka pagudė moksleivius, kad ir jam vidurinėje mokykloje sunkiai buvo įkandami Kristijono Donelaičio „Metai“. Donelaičio kūrybą jis

Minėjimo akimirkos

pamilo tik aukštojoje mokykloje. Prof. G.Čepaitienė, kreipdamasi į gimnazistus – būsimus Lietuvos ir lietuviškos kultūros ambasadorius ragino pamilti ir domėtis lietuvių literatūra, kuri sudaro kultūringo žmogaus pagrindą.

Prie „Būrų stalo“ užsimezgę pokalbiai ilgai nenutilo: kūrėme ateities planus, svarstėme 35-osių tautos šventės Tolminkiemyje organizavimo problemas. Šiais metais išvyka į Donelaičio žemę

planuojama gegužės 30–31 dienomis, Donelaičio draugija jau yra užsakiusi autobusą talkininkams, tik nežinia ar šiems planams nesutrukdys karantinas. Jaunieji donelaitininkai nekantrauja pažiūrėti, kaip prigijo ir auga jų pasodinti ažuoliukai.

Izolina Natalija Lingienė,
 Kristijono Donelaičio
 draugijos Šiaulių skyriaus
 pirmininkė

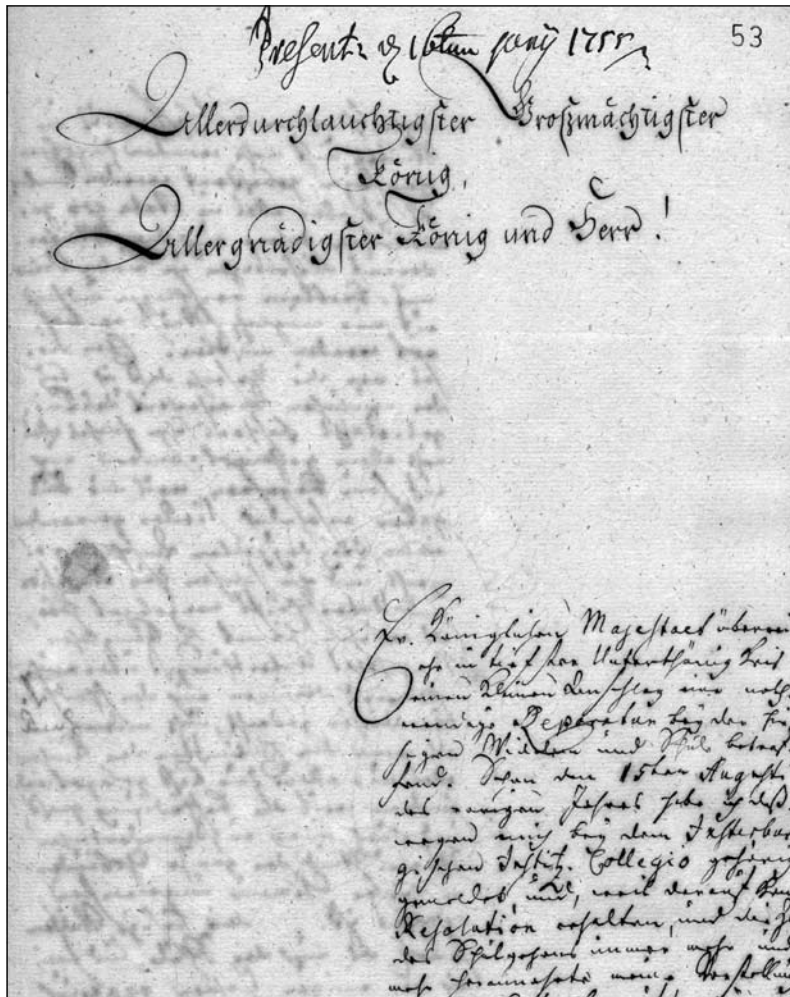

Atrasti nauji Kristijono Donelaičio autografs

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslininkai, vykdydami ilgalaikę mokslinių tyrimų programą „Senosios Lietuvos ir Prūsijos raštijos fundamentiniai tyrimai“, surado nemažai naujų, ligi šiol netyrinėtų, Kristijono Donelaičio dokumentų. Bene svarbiausias atradimas – trys Donelaičio autografs, t. y. jo paties ranka užrašyti raštai. Nuo Antrojo pasaulinio karo laikų mokslininkams buvo žinomi tik tie Donelaičio rankraščiai, kurie saugomi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštyne (t. y. „Pavasario balsų“ ir „Vasaros darbų“ autografs, eiliuotas fragmentas

„Tęsinys“ ir du Donelaičio laišakai), todėl neseniai rasti rašytojo autografs yra itin didelės svarbos Lietuvos kultūros įvykis.

Naujai rastieji Kristijono Donelaičio autografs saugomi Berlyne, Slaptajame valstybiniame Prūsijos kultūros paveldo archyve. Autografus surado ir nufotografavo Vaidas Šeferis. Tai – trys dalykiniai K. Donelaičio raštai vokiečių kalba: Donelaičio prašymas skirti lėšų Tolminkiemio mokyklos ir klebonijos remontui, 1755 m. birželio 12 d.; Donelaičio prašymas leisti įsigyti naują kieliką (bažnytinę taurę) Tolminkiemio bažnyčiai, 1756 m. spalio 25 d. ir K. Donelaičio ataskaita dėl aukų, surinktų naujam kielikui apmo-

K. Donelaičio prašymas skirti lėšų Tolminkiemio mokyklos ir klebonijos remontui

kėti, 1756 m. lapkričio 8 d.

Prie Donelaičio autografų atradimo atvedė 2012–2013 m. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto organizuoti sisteminiai Prūsijos kultūros paveldo archyvo tyrimai, kuriuos vykdė mokslo darbuotojai Sigitas Narbutas, Liucija Civičiūtė ir Vaidas Šeferis. Jų metu buvo rasta gausi archyvinė medžiaga, susijusi su Donelaičio gyvenimu ir veikla, kuri nuo to laiko buvo sistemingai tyrinėjama.

2020 m. pradžioje Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tekstologijos skyriaus darbuotojams Vaidui Šeferiui ir Mikui Vaicekauskui atlikus grafologinę lyginamąją analizę paaiškėjo, kad trys iš rastųjų dokumentų yra Do-

nelaičio autografs – jo paties ranka rašyti dokumentai. Likusių archyvinių radinių dalį sudaro Donelaičio raštų nuorašai.

Labai vertingi ir kiti 2012–2013 m. rastieji dokumentai, susiję su Donelaičio gyvenimu ir veikla. Pavyko atrasti anksčiausią žinomą Donelaičio raštą – 1744 m. rugpjūčio 10 d. sutartį dėl vargonų gamybos Tolminkiemio bažnyčiai, kurią Donelaitis sudarė su žymiu Karaliaučiaus vargondirbiu Adamu Gotlybu Kasparini (dokumentą surado Vaidas Šeferis). Taip pat chronologiškai antrą žinomą Donelaičio raštą – 1747 m. liepos 31 d. prašymą atlyginti krušos padarytus nuostolius (dokumen-

tą surado ir paskelbė Liucija Civičiūtė), arba paskutinį žinomą Donelaičio raštą – 1780 m. sausio 4 d. prašymą skirti bažnytinį padėjėją „adjunktą“ (dokumentą surado Sigitas Narbutas).

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto organizuotų Prūsijos kultūros paveldo archyvo tyrimų metu iš viso rasta daugiau nei 100 naujų dokumentų, susijusių su Donelaičio gyvenimu ir veikla. Visa ši medžiaga rengiama publikavimui, didžioji jos dalis pasirodys Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto leidžiamų Kristijono Donelaičio Raštų IV tome.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto informacija

Latvijoje – paroda „Donelaitis ir jo laikas“

Kovo 3 dieną Latvijoje, Jūrmalos mieste esančiame poeto Rainio ir jo žmonos Aspazijos sodyboje-muziejuje atidaryta paroda „K. Donelaitis ir jo laikas“, kurią parengė Karaliaučiaus (Kaliningrado) istorijos ir meno muziejaus darbuotojai bei Latvijos memorialinių muziejų asociacijos specialistai.

Paroda pasakoja apie laikmetį, formavusį būsimojo poeto-šviesuolio asmenybę, apie pasaulinio garso poemos „Metai“, įtrauktos į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą, autoriaus gyvenimą ir kūrybą. Parodos medžiaga - nuotraukos, piešiniai, rankraščių ir laiškų fragmentai atsako į klausimus, kas padarė įtaką poeto pasaulio suvokimui ir paskatino jį sukurti ryškiausią kūrinį, vaizdusį epinį Lietuvos valstiečių gyvenimą XVIII amžiaus viduryje, kaip šiandien išsaugotas K. Donelaičio atminimas. Lankytojams pateikiama informacija apie išskirtinį kadaise beveik nežinomo Mažosios Lietuvos kaimo kunigo rankraščio, kuris nemirė, bet išliko šalia kitų pasaulio poezijos vertybių likimą, apie daugybę kūrinių vertimų ir publikacijų.

Parodos „Donelaitis ir jo laikas“ atidaryme Karaliaučiaus istorijos ir meno muziejaus direktoriaus pavaduotoja Olga Ščeglova papasakojo apie tai, kaip muziejus saugo ir populiarina lietuvių klasiko paveldą. Latvijos memorialinių muziejų asociacijos direktorė Rita Meinerte priminė, kad jungtiniai šių muziejų renginiai yra Latvijos Respublikos kultūros ministerijos ir Rusijos Federacijos kultūros ministerijos 1919 - 2021 metų bendradarbiavimo programos dalis.

Renginyje taip pat dalyvavo Latvijos kultūros ministerijos Archyvų, bibliotekų ir muziejų skyriaus vedėja Līga Dimantė, Rusijos Federacijos ambasados Latvijos Respublikoje atašė Aina Kasijeva, Lietuvos Respublikos ambasados Latvijoje patarėjas Tomas Grabauskas, kalbininkas ir diplomatas Albertas Sarkanis (Latvija), šio muziejaus vyresnysis ekspertas Janis Zalytis.

Lietuvių poeto šviesuolio muziejus Rusijos Federacijoje yra viena iš Karaliaučiaus srities istorinio likimo išskirtinumo ir jo kultūrinio paveldo įvairovės apraiškų. Skirtingų valstybių kultūras per savo genijų darbus vienija daug daugiau, nei esa-

me įpratę įsivaizduoti. Parodoje ypatingas dėmesys skiriamas K. Donelaičio poemos vertimams į latvių kalbą.

Lietuvių literatūros vertimų istorija į latvių kalbą prasidėjo būtent nuo „Metų“, kai Karlas Fridrichas Vatsonas 1821 m. išvertė ir poemos fragmentus paskelbė Kuršo kalendoriuje „Senų ir naujų laikų knyga“ (1822–1823). Vėliau Rainis skaitė paskaitą apie K. Donelaitį ir išvertė įvadinę „Metų“ dalį - rankraštį, paimtą per žandarų atliktas kratas Panevėžyje. Latvių kalba fragmentų taip pat paskelbė vertėjai Karlis Kundzinis, Edgaras Baumanis, Sudrabų Edžus, Janis Jaunsudrabinis, Emilija Prūsa, Emilis Skujeniekas, Janis Sudrabkalnis. 1963 ir 2006 m. metais buvo išleistas visas poemos (latv. "Gadalaiki"), kurią išvertė Paulis Kalva, vertimas. Parodoje pristatoma ir dalis latvių vertimų leidinių, įskaitant Kuršo kalendorių bei reti eksponatai, saugomi asmeninėje Rainio ir Aspazijos bibliotekoje.

Paruošta remiantis Karaliaučiaus istorijos ir meno muziejaus informacija ir nuotrauka.

Parodos atidarymo akimirka (iš kairės – T. Grabauskas, A. Sarkanis, R. Meinerte, O. Ščeglova, A. Kasijeva, J. Zalytis).

Donelaičio į šalį nenustumkime

Išgirdę Kristijono Donelaičio pavardę ją iš karto susiejame su žinomiausiu autoriaus kūrinium – poema „Metai“. Net jei nesame jos vartę, skaitę ar matę bibliotekoje – girdėjome tai tikrai. Tačiau nei koks Donelaitis buvo kaip žmogus, asmenybė, nei kokią įtaką padarė jo kūrinys tuometei XVIIIa. visuomenei mes neįsigiliname. Tiesą sakant, turbūt iš viso dažnas nenorime girdėti nei apie būrus, nei apie dvarus, nei apie beatkopiančią saulelę.

Kai kuriomis minutėmis tokiems žmonėms priskirčiau ir save: „Na, ir kiek gi galima apie tą Donelaitį klausytis?“ Atrodo, gyvenai sau ramiai – pirma gimnazijos klasė, antra... Ir štai prieš tavo akis jau trečioji gimnazijos klasė kartu su savo šekspyrais, gėtėmis ir donelaičiais. Juk aš ne viena bent kartą esu taip pagalvojusi, tiesa? Tačiau po kurio laiko susimąstau, koks pasaulis būtų, jei šie minėti žymūs rašytojai nebūtų išleidę savo knygų? Kokia Lietuva būtų be K. Donelaičio „Metų“? Kokia būčiau aš pati..? Ar „glūpesnė“, kaip pasakytų pats „Metų“ autorius, ar protingesnė, nuspręsti sunku, tačiau faktas tas, kad būtų labai nuostolinga gyventi nepažinus šio kūrinio ir paties rašytojo biografijos, nesimokyti mokykloje, turinčioje tokį „šustrą“ vardą – Kybartų Kristijono Donelaičio gimnazija (vienintelė Lietuvoje – derėtų pridurti). Minėti faktai jau savaime yra netgi prestižas ne vien tik mokymo įstaigai, bet ir patiems mokiniams. Tačiau didesnė esmė čia ne mokyklos vardas, o kaip jis buvo suteiktas.

Taigi 1960 m., kai mano seneliai dar tik į pradinę mokyklą ėjo, o vaikai buvo kur kas labiau susidomėję realiu, o ne ekranuose egzistuojančiu pasauliu, į Tolminkiemį, žinomą kaip K. Donelaičio parapiją, talkininkauti nuvyko grupelė kybartiečių mokytojų. Jie tvarkė aplinką,

inicijavo Tolminkiemio bažnyčios rekonstrukciją, netgi pastatė paminklą (medinę knygą) šiam žymiam rašytojui. Ir patikėsit tuo ar ne, šie faktai po ketverių metų padėjo pelnyti Kybartų vidurinei mokyklai Kristijono Donelaičio vardą.

Na, karma užtikrintai suveikė (iš gerosios pusės, žinoma). Pabandykit ir jūs kelis metus kur nors lapus pagrėbti, gal irgi per televizorių parodys. Visgi šiuo pasakojimu noriu pridurti, kad ne be reikalo visi sukruto lankyti ir tvarkyti rašytojo palikimo. Ponas Kristijonas, matote, nebuvo nuobodus žmogus. Savo gyvenimą pradėjęs gabių meistrų šeimoje jis nusprendė neužsibūti gimtuose Lazdynėliuose ir pradėjo siekti daugiau. Pabaigęs Karaliaučiaus keturklasę mokyklą jis įstojo į Karaliaučiaus universitetą, praktiškai vienu metu su Imanueliu Kantu (įspūdinga, žinau) pradėjo teologijos mokslus, po kurių sekė kunigo „karjera“, jei taip galima šį darbą pavadinti.

Baigęs studijas ir atidirbęs kantoriumi, 1743 m. Donelaitis pagaliau atvyksta į Tolminkiemio parapiją. Darbų čia daugiau nei reikia, tačiau jaunam, ambicingam žmogui tai – vieni juokai. Pirmiausia jis išsireikalauja dviejų mišių per dieną, iš kurių vienos – lietuvių kalba, pasakui restauruoja kleboniją, perstato bažnyčią į mūrinę ir turbūt nepatikėsit – iš savo santaupų ir žmonių aukų pastato našlių namus (kaip žinia, tais laikais išėjusių į dausas dvasininkų žmonas nelabai kas dievagojosi priglausti). Va, čia tai vyras – nusprendėme visos merginos lietuvių kalbos pamokoje. O kur dar idėjos dėl alaus bravoro parapijoje... Matote – visai linksmas tas vyrukas buvo. Ir lyg darbų Tolminkiemyje nebūtų gana, K. Donelaitis iš to „neturėjimo ką veikti“ pradėjo rašinėti pasakėčias. Et, kur čia apsistosi ties trumpais tekstais, reikia Lietuvai ko nors įspūdingo. Tai kodėl gi nepa-

naudojus antikinio hegzometro? Na, idėja turbūt buvo neblogo, nes štai taip ir gimė mūsų pamėgtieji „Metai“, o kartu su jais ir tolimesnė lietuvių literatūros istorija.

Taigi, K. Donelaitis, dabartinio jaunimo nustumtas į šalį, savo pastoriaus pamokslus sutalpino į keturis metų laikus su kasdieniais paprastais pavyzdžiais, kad kiekvienam būrui būtų aišku. „Na, būrams gal ir buvo aišku, tačiau mums jau ir vertėjo reikia“, – tikriausiai mąstote ne vienas. Tačiau pagalvokite – augdami ir tobulėdami mes kasdien išmokstame naujų žodžių. Galbūt tai sudėtingesni terminai, o gal – šiuolaikiniai naujadarai. Tai kodėl į tą sąrašą negalime įtraukti XVIII a. Lietuvos autentiškumo pavyzdžių? Įsigilinę į kūrinį pateikiame būtinus dalykus bei alegorijas apie gamtą, paukščių gyvenimą galime suprasti ir išmokti nemažai dalykų.

„Pavasario linksmybių“ pradžioje autorius, pasitelkdamas gandrų įvaizdį moko šeimas taikiai gyventi, erelio žodžiais kuria tikrąjį lyderio portretą – gal ir valdingą, tačiau besirūpinantį žmonių (ar paukščių?) gerove. „Vasaros darbuose“ sugeba įžvelgti džiaugsmą net ir „mėšlo kuopime“. O kur dar tie vaizdingieji jaunimo pamėgti žodžiai – šūdvabalis, kakalis, snarglius. Ar ne tokio pozityvumo reikia šiam pilkam pasauly šiandien? Na, ir kas, kad skaitydama šį kūrinį baigiu liežuvį nusilaužti ir verčiu kas antrą žodį. Tokių vaizdų iš XVIII a. jokiam kitam lietuviškam kūrinį nei su žiburiu nerasi. Taigi, išgyvenusi viduje didžiausią konfliktą dėl to, ar reikia Donelaičio, ar ne, einu gilintis į tuometinį būrų gyvenimą, kuris bent sekunde atitraukia nuo klišinių turkų serialų ir perleidžiu dilemą: ar bambėsite dėl „Metų“, ar dėkosit Dievui – Jums spręsti.

Gabija Guntoriūtė,
 Kybartų Kristijono Donelaičio
 gimnazijos III klasės mokinė

Skaitykime Kristijono Donelaičio „Metus“

Pavasario linksmybės (Tęsinys. Pradžia Nr.1(226))

- 520 **Jautis, kaip girdi, sau vargdams pašarą pelno;**
O ir tą daug syk, kad skūpas randasi čėsas,
Su maldelėms ir kone verkdams vos išsiprašo.
Ak, mano gaidūs! Juk ir mums taip jau pasidaro,
Kad mes, po darbų naštomis didei prisivargę,
 525 **Kartais dėl vargų vos sausą trupinį kramtom**
Ir iš klano su savo jaučiais vandenį siurbiam,
Kur vabalai ir varlės su pasimėgimu maudos.
Ale nebok, gaidau! Neverk permier nusimindams,
Juk viens miers, kaip savo blogą sotini skilvį,
- vargdamas pelno sau pašarą
 kad – kada; skūpas – skurdus; čėsas – laikas
 gaidūs - mieliai
 kad - kada
- 530 **Kad tik Dievs sveikatą mielą tau dovanoja.**
Taigi nurykim jau prastoką savo kšnelį,
Ik ruduo po tam mums duos riebiau pasivalgyt.
Ant, žiūrėk tiktai! Veršiukai jau šokinėja,
O erylčiai su paršiukais žįsdami spardos.
 535 **Vištos ant laktų jau daug iškarkino pautų,**
Tik palūkėk, margi vištyčiai tuo pasirodys,
Nes šlekutė su baltžande jau pasičypsins,
Ogi žąsyčiai iš kiaušinių veržiasi laukan.
Vei! Kaip žąsins savo sulaukęs sveikina veislę
 540 **Ir besikloniodams vaikus krūvon varinėja.**
Ba! Mėsos visokios ir šulnų smagurėlių
Virt ir kept gardžiai jau daug visur pasidaro.
Nagi dabar, kaimynai, gentys ir gaspadoriai!
Rūpinkitės akylai, kad užardami lauką,
 545 **Daug visokio sau išbertumbit vasarojo.**
Juk negali maitintis vis vienais riebumynais.
Ir dailių riekelių reik, kad spirgini spirgus.
Todėl tur kiekviens, šventes pavasario švęsdams,
Kas ant čielo meto reik, taipo pasirūpint,
 550 **Kad kožna diena, nusikandus savo dalyką,**
Dar ir sekančiais n' užmirštų reikalą skalsint.“
„Rods, – tarė Blėkius, – ką mes pernai sau nusipelnėm
Ir zopostui savo namams kampe pakavojom,
Su žiema jau baigias ir visur išsituštin.
 555 **Vei! Kaip skūnės, kur mūsų lobiai buvo sukrauti,**
Nei pūstynės stov ir maisto viso neteko,
O aruodų krūvos jau taipo pasibaidė,
Kad kisielių virt ir skanų šiupinį pleškint
Nieks nesiliko, kaip tiktai skūpa mažumėlė.
 560 **Ant, pašaliai visi, kur ropės irgi repukai**
Su kitais viralais zopostui buvo padėti,
Taip išsituštino jau, kad mes, kasydami galvas,
Vos jau žinom, ką nusivirt ir kuo pasisotyt.
Ak! Jūs, kumpiai, jūs, dešrelės su lašinėliais,
 565 **Mes kone verkiame jau, kasdien paminėdami jūsų.“**
- gaidau – mielas; permier - pernelyg
 viens miers – vis tiek; mieras – matas; blogas – nevertas
 dėmesio, menkas
 kad – kada
- po tam – po to
 ant - antai
- laktos – lizdas perėti; pautai - kiaušiniai
 tuo - tuojau
 šlekutė – raiba višta; baltžandė – višta baltais galvos šonais
- besikloniodams - besilankstydamas
 šulnas – puikus; smagurėlių - skanėstų
- gentys – giminės; gaspadoriai - šeimininkai
- išbertumbit - išbertumėte
- kad - kada
 tur - turi
 čielas - visas
 kožna - kiekviena
 n' užmirštų - neužmirštų
- zopostas – atsargos; pakavoti - paslėpti
- skūnės – daržinės, kluonai
 pūstynės – tuštumos, dykumos
- skūpa - menka
 ant – antai; repukai - griežčiai
 zopostas - atsargos

- „Tič! – tarė Pričkus jam, lietuviškai pasakydams, –
Eik, žiopoly! Tu **juk** kasmet dėl **ėdesių skundies.**
Kas tau kalts? Kam **vis,** sulaukęs **rudenį riebę,**
Taip nesvietiškai sugramdai savo zopostą,
570 **Kad prieš Mertyną tikt vos paršiuks pasilieka?**
Čėdyk, neprieteliau, kol **riebę šutini puoda,**
Tai tau **kūda** nereiks prisikaist, kad **vasara grįžta.**
Taigi nutverk iš naujo vėl dėl ėdesių darbus
Ir pelnykis ką sukriai dėl **rudenio rudo.**
- 575 **Dirvai duok,** kas **reik,** kad **jos palūkanų nori.**
Juk neprivalo ji tau duot, negavusi **nieko.**
Usnys, dilgėlės ir brantai su sinavadais
Auga, kaip žinai, be **jokios mūsų pagalbos;**
Ale grūdelis gers nesiranda, kad **nepasėji.**
- 580 **Tu tikt vis mėsos kasdien prisiėst išsižioji,**
O burokų bei lapienės niekini garbę.
Todėl tu kasmet, supliurpęs visą zopostą,
Blogs ir pusgyvis velkies į baudžiovą mielą.
Eik, žiopoly! Eik sėt kiekvieną sėjamą daiktą.
- 585 **Sėk miežius, pupas, grikius su didele sauja;**
Ir avižų n' užmiršk, kad **sėdams išberi grūdus:**
Nes kisieliaus tu, o kuinai pašaro laukia.
Žirnių sau pasisėk zopostui didelį plotą,
Juk žinai, kaip **skanūs jie,** kad **šiupinį valgai.**
- 590 **Ai!** Kaip **daug** jie **mums** per **metą skalsina duonos!**
Ir kanapėms duok bent kokį sklypgalį lauko;
Gėdėkis šykštuot! Ir **tokio reikalo reikia.**
Ar ne gerai, kad **pats sau grečną nuveji virvę,**
O pinigėlių delmone kytriai pakavoji?
- 595 **Sėk linų, kiek Gryta norės; minau nesivaidyk!**
Juk žinai, kaip **vis daugiau** nor **moterų būdas,**
Kad jos pradeda verpt ir jau prisiverpusios audžia.“
Ale nepeik, minau, permier tą **moterų provą!**
Ar ne smagu klausyt, kad viežlybos gospadinės
- 600 **Žiemą su mergom vindus savo sukdamos užia?**
Ar ne gražu žiūrėt, kad Gryta, jau prisiverpus,
Skirsto verpalus aust ir audus baltina drobes?
O paskui, kas namui reik, rokuodama rėžia
Taip, kad ir dailiems auteliams gals pasiliktų.
- 605 **Ak! Kad visos moters taip kytriai padarytų,**
Mislyk tik, ar būtų tiek nuogų nabagėlių?
Ak išties! Mūsų būrai, **nei rėdyti ponaičiai,**
Dar su dumčiais vokiškais susisėst užsigėistų
Ir prancūzai juos toliau išpeikt negalėtų.
- 610 „**Rods, – tarė Pričkus, – vis tiesa,** kas **čia pasakytą.**
Aš, kaip šulcas, per kiemus ilgai jodinėdams,
Daug įsitėmijau, kaip **daro mūs gospadinės,**
Kad žiemos čėse ką verpt krūvom susisėda.
Juk radau gana tokių, kurios nesigėdi,
- 615 **Kad joms kartais merdėdams vos sukasi vindas.**
Nes, kad verpt reik, jos taip daugel pasakų vapa,
Kad jau ir ranka kuodelį pešt užsimiršta

tič – cit, ša

nesvietiškai – nematytai; zopostas - atsargos

Šv. Martyno diena – lapkričio mėn. 11 d.

čėdyk – taupyk; neprietelius- nedraugas

kūdas – lietas; kad - kada

sukriai – vikriai

kad - kada

brantai – vijokliai; sinavadai – miškų ir purių dirvų gėlės

zopostas - atsargos

blogs – sulysęs

n' užmiršk – neužmiršk; kad - kada

zopostas - atsargos

kad - kada

šykštuot - šykštauti

grečną - gerą

delmonas – pinigėnė; kytriai - gudriai

minau – joku būdu

kad - kada

ale – bet; minau – joku būdu; prova - įprotis

viežlybas – doras; gospadinė - šeimininkė

Vindus - ratelius

rokuoti - apskaičiuoti

kytriai - protingai

nabagėlių - vargšelių

būrai - valstiečiai

dumčius - prievaizdas

šulcas – kaimo seniūnas

įsitėmyti – įsidėmėti; gospadinė - šeimininkė

kad – kada; čėse - laike

vindas - ratelis

kad - kada

- Ir besijuokiant koja vinda sukt pasiliauja.**
Taip šūtkas betaisant štai žiema pasibaigia,
 620 **Ogi pavasaris, atžengdams su vasara miela,**
Atliktų žiemos darbų visur pasigenda.
Pimė rengias aust, o Jekė mest pasisiūlo.
O ką mes ar aus, kad verpt ir lenkt nenorėjo?
Taipgi namai visi paskiau nuogi pasidaro,
 625 **Kad su buksvoms lopytoms vyrs vos užsidengia,**
O vaikai ant ūlyčių nuogi bėginėja.“
Moters, jūs nenaudėlės! Tai jums parašyta.
Bet jūs, prietelkos, jūs, viežlybos gospadinės!
Jūs neprivalot dėl tokių kalbų nusigėdėt.
 630 **Tos tesigėdi tik, kurios tingėt nesigėdi.**
Jums garbė, kad vinda jūsų, sukriai besisukdams,
Pakulų bei linų kuodelį nupeša greitai;
Jums garbė, kad staklės prieš pavasarį trinka
Ir šaudyklė su šeiva šokinėdama tarškia;
 635 **Jums garbė, kad audeklėliai, jūsų nuausti,**
Ant margų lankų kaip sniegs pavasario blizga.
Ale nevenkit dar daugiau kaip reik pasipurtyt.
Ant, daržų pašaliai darbėlių lūkuria jūsų.
Taigi padėkit jau vindelių visą klapatą,
 640 **Ir stakles, iki vėl reikės, į pašalį kiškite!**
Ogi nagan spatelius greitus bei lopetas imkit!
Vei! Kaip kurmiai, šen ir ten vartydami žemę,
Jus daržovę sėt į daržą ragina bėgti.
Rods tiesa, visaip reik pilvui reikalą provyt.
 645 **Jam negana, kad tik iš viršaus jį dabinėjam;**
Bet ir iš vidaus jis nor kasdien pasilinksmint.
Todėl jums pilvai nuogi didei pasiklonios,
Kad jūsų mylista juos vėl apdengt nepatingot
Ir trinyčius naujus, buksvas bei marškinius audėt.
 650 **Bet daugų daugiau jie garbins jūsų malonę,**
Kad jie, su nauju rėdu česny susisėdę,
Lašinius ir dešras su jūsų viralu valgys.
Nagi dabar, ką tik įmanot, sėkite sėklas!
Sėkite kopūstus, morkas su didele sauja,
 655 **Ropių, pastarnokų, sviklų beigi repukų,**
Taip ir šalkių su gardžiais kartupelių valgiais
Sėt ir įvaisyt, pridabot ir kuoopt nepamirškite!
Taip besipurtydamos linksmi pavasarį baikit,
Ik jau prie kitų darbų jums vasara šūkters.

Vindas – ratelis; pasiliauja - paliauja
 šūtkas - pokštas

su buksvom - su kelnėmis
 ant ūlyčių – kaimo gatvėse

prietelka – bičiulė; viežlyba – dora; gospadinė – šeimninė

vindas – ratelis; sukriai - vikriai

ale – bet; pasipurtyti – smarkiai pasidaruoti
 ant – antai; lūkurti – lūkuriuoti, laukti
 vindeliai – rateliai; klapatą- rūpestis

spateliai - kastuvėliai

reikalą provyt - patvarkyti
 dabinėti - puošti

pasiklonios - nusilenks
 jūsų mylista – pagarbus kreipinys: jūsų didybė
 trinyčiai – apsiaustas, buksvos - kelnės

kad – kada; česnis -vaišės

sviklai – raudonieji burokėliai; repukai - griežčiai
 šalkiai – kopūstai; kartupelės - bulvės
 pridabot – prižiūrėti; kuoopt - kaupiti
 purtytis – smarkiai dirbti

Vasaros darbai

- 1 „Sveiks, svieteli margs, šventes pavasario šventės!
 Sveiks ir tu, žmogau, sulaukęs vasarą mielą!
 Sveiks, kvietkelėmis pasidžiaugęs, sveiks prisiuostęs!
 Sveiks, Dieve duok, sulauk dar daug pavasario švenčių
 5 **Irgi, sulaukęs jas, vis sveiks ir drūts pasilinksmink!**
Taip, Dieve duok, kožnam, kurs mūsų Lietuvą garbin
Ir lietuviškai kalbėdams baudžiaivą seka.

svieteli – mielas pasauli; svietelis – žodžio
 „svietas“ („pasaulis“) maloninė forma

kvietkelėmis - gėlelėmis

kožnam - kiekvienam

- Tam, Dieve duok, sulaukt kasmet pavasarį sveiką,
Ogi, pabaigus tą, po tam ir vasarą linksmą!“**
- 10 **Taip prieš Sekmines būrus į baudžiąvą kviesdams**
po tam – po to
prieš Sekmines – prieš vasaros darbų pradžią
žymingą krikščionių šventę, vykstančią praėjus
septynioms savaitėms po Velykų būrus –
(Prūsijos) valstiečius
- Ir, kas reik atlikt, pamokydams sveikino Pričkus.
Rods, sveiks kūns, kurs vis šokinėdams nutveria darbus,
Yr didžiausia bei brangiausia dovana Dievo.**
- Tas žmogus, kurs daug triūsinėjęs bei prisivargęs
triūsinėjęs – dažnai triūšęs
- 15 **Savo prastus valgius vis su pasimėgimu valgo,
O prisivalgęs ir viernai dėkavojęs Dievui,
Linksmas, sveiks ir drūts miegot į patalą kopia, –
Tas apgauna tą, kurs vis kasdien išsirėdęs,
Ale dūsaudams ir vis sirgdams nutveria šaukštą!**
- viernai – dorai; dėkavojęs - dėkojęs
- 20 **Kas iš to, kad tūls Mikols, išputusį pilvą
Svietui rodydams ir nei pūslė pasipūsdams,
Kaip koks smirdas dėl šelmysčių svieta nerimsta,**
tūls, tūlas – dažnas, ne vienas
svietui – žmonėms, pasauliui
smirdas – nenaudėlis, bjaurybė;
šelmysčių – suktybių, klastų; svieta - pasaulyje
su Koinu – su Biblijos personažu, brolio Abelio
žudiku Kainu
- Bet su Koinu kasdien dangaus išsigąsta!
- Kas iš to, kad Diksas nuogs pas kupiną skrynią**
- 25 **Klūpodams ir vis vaitodams garbina skarbus,
O nei grašio sau, kad reik, išimti nedrįsta,
Bet nei bloznas vis nedarytą viralą srebja
Ir skarots bei pusnuogis kasdien pasirodo.
Mes, lietuvininkai vyžoti, mes, nabagėliai,**
skarbus - turtus
bloznas - neišmanėlis
skarotas – apdriskęs, skarmaluotas
vyžoti – apsiavę vyžomis
- 30 **Ponams ir tarnams jų, rods, prilygti negalim,
Bet ir poniškas ligas kentėt neprivalom.
Ak! Kaip daug mieste bei dvaruose prisistena,
Kad mus atlankyt pamaži vėl vasara rengias!
Čia viens, rėkaudams durnai, su podagra pjaunas,**
pamaži - pamažu
durnai – kvailai
- 35 **O kits ten, kitaip dūsaudams, daktaro šaukia.
Ai! Dėl ko ponus taip skaudžiai kankina ligos?
Kodėl jų taip daug pirm čėso Giltinė suka?
Todėl, kad jie būriškus išjuokdami darbus
Su griekais kasdien ir vis tingėdami penis.**
pirm čėso – neatėjus laikui
griekais - nuodėmėmis
per nieką laikomi – nieku laikomi
- 40 **O štai mes, mieste per nieką laikomi būrai,
Pasukų kiek ar išrūgų skystų prisisiurbę,
Vis tekini, kaip klapams reik, atliekame darbus.
O kad kartais kokį dar lašinių šmotelį
Ar dešros lietuviškos bent kiek paragaujam,**
klapams - valstiečiams
šmotelį - gabalėlį
- 45 **Tai dar juo dailiaus uždėts mums sekasi darbas.“
„Rods, – tarė Lauras, ant kumpos lazdos pasirėmęs, –
Dievui būk garbė! Sveiki pavasarį baigiam
Ir visi drūti pargrižtant vasarą matom.
Vei! Kaip vėl aukštyn saulelė kopti paliovė**
vei – vai
- 50 **Ir, aukščiau savo žerintį nuritusi ratą,
Ant dangaus išgaidryto sėdėdama žaidžia!
Vei! Kaip jos skaistums, kūrendams žiburį karštą,
Žemės vainikus pamaži jau pradeda vytint
Ir grožybes jų puikias su pašaru maišo.**
išgaidryto – išgiedrinto, giedro
vei - vai

(tęsinys kitame numeryje)

Vaclovo Bagdonavičiaus netekus

Sekmadienio, kovo 22-osios rytą mirė filosofas, literatūrologas, Mažosios Lietuvos ir Vydūno kūrybos tyrinėtojas Vaclovas Bagdonavičius. Jam buvo 78 metai.

Filosofas, Mažosios Lietuvos kultūros tyrėjas, humanitarinių mokslų daktaras V. Bagdonavičius gimė 1942 m. rugsėjo 2 dieną Gervėnuose, Šiaulių apskrityje. 1965 m. baigė Vilniaus universitetą, jame dirbo, baigė aspirantūrą. 1972–1992 m. dirbo Lietuvos filosofijos, sociologijos ir teisės institute moksliniu bendradarbiu, nuo 1992 m. buvo jo direktorius, 2002–2008 m. vadovavo Kultūros, filosofijos ir meno institutui, dirbo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigose (iki 2010 m.). 1987 m. apgynė filosofijos mokslų kandidato disertaciją. 1996–2008 m. taip pat dėstė Vilniaus pedagoginiame universitete. Pirmieji Vydūno idėjų atradimai V. Bagdonavičiui prasidėjo dar 1967–1969 m. – tautinio, etnokultūrinio judėjimo laikotarpiu, organizuojant pirmąsias Rasos šventes Kernavėje.

Tuo metu subrendo lituanisto, filosofo, vydūnistos V. Bagdonavičiaus visuomeninis, pilietinis apsisprendimas, pasiryžimas atskleisti Vydūno idėjų aktualią ir fundamentalią vertę Lietuvai. Ši vientisa mokslininko veiklos kryptis truko keturis dešimtmečius. 1988 m. V. Bagdonavičiaus iniciatyva ir pastangomis įkurta Vydūno draugija, besirūpinanti vydūniškųjų humanistinių pažiūrų puoselėjimu, išsaugojimu bei sklaida, Vydūno raštininko palikimo įamžinimu ir plėtoje. Šiai draugijai V. Bagdonavičius vadovavo 23 metus, nuo 2011 m. buvo jos garbės pirmininkas. Svarbiausias draugijos pasiekimas – Vydūnas tapo visuotinai žinomas, tautos sąmonėje pradeda

užimti vieną iš garbingiausių vietų tarp jos didžiųjų asmenybių.

Sios draugijos pirmininko rūpesčiu 1991 m. iš Detmoldo (Vokietija) į Bitėnus (Pagėgių sav.) pervežti ir iškilmingai perlaidoti Vydūno palaikai, atlikti svarbiausieji Bitėnų kapinių rekonstrukcijos darbai. Vydūno draugijos iniciatyva buvo leidžiamas kūrybinis Vydūno palikimas: jo raštų tomai, periodikos darbai, perspausdinamos jo knygos, nekalbant apie daugelį Vydūnui skirtų konferencijų ir renginių. 1994 m. Kintuose įsteigė Vydūno kultūros centrą.

V. Bagdonavičius taip pat buvo ir Kristijono Donelaičio draugijos, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos prezidiumo, Lietuvos kultūros fondo valdybos bei Tautos namų tarybos narys.

2014 m. jis apdovanotas Valskybine Jono Basanavičiaus premija už reikšmingiausius darbus, ugdant tautinę savimonę, Vydūno idėjų sklaidimą ir įprasminimą bei Mažosios Lietuvos kultūros paveldo įamžinimą ir sklaidą. 1992 m. apdovanotas Akademinių Skautų

Sąjūdžio Vydūno fondo (JAV, Čikaga) premija.

Pagrindinės jo mokslinių tyrimų sritys – Lietuvos filosofijos bei etinės minties istorija, Mažosios Lietuvos kultūrinis palikimas. Bet daugiausia dėmesio jis skyrė Vydūno kūrybai, veikalai ir gyvenimui tirti. Šiam lietuvių mąstytojui V. Bagdonavičius skyrė monografijas „Filosofiniai Vydūno humanizmo pagrindai“ (1987), ir „Vydūnas“, 2017 m. (2017, kartu su A. Martišiūte-Linartiene), knygas „Sugrįžti prie Vydūno“ (2002 m.), „Spindulys esmi begalinės šviesos: Etiudai apie Vydūną“ (2008), paskelbė per 250 studijų, straipsnių, recenzijų, mokslo populiarinimo darbų.

V. Bagdonavičius buvo ir žurnalų „Filosofija. Sociologija“ redakcinės kolegijos pirmininkas, „Humanistica“ vyr. redaktorius pavaduotojas, almanachų „Romuva“, „Naujoji sąmonė“ vienas atsakingų redaktorių, filosofinės antropologijos, hermeneutikos ir orientalistikos žurnalo „Eidos“ redaktorius, „Mažosios Lietuvos enciklopedijos“ redakcinės kolegijos narys ir pirmininkas, Mažosios Lietuvos enciklopedijos vyriausiasis redaktorius, daugelio kitų leidinių ir almanachų redakcinių kolegijų narys, mūsų leidinio "Donelaičio žemė" bendradarbis. 2010 m. jis tapo Pagėgių krašto garbės piliečiu.

Gausiam bendraminčių būriui jis išliks mokytoju ir asmenybe, verta ne mažesnio pasigėrėjimo ir pagarbos nei jo paties puoselėtas Vydūnas. Spindulėlis begalinės šviesos, visad kuklus, bet didžius tikslus kėlęs sau ir skatinąs jų siekti aplinkinius. Jis išliks Amžino gyvenimo atmintyse.

Užuojauta šeimai ir artimiesiems Kristijono Donelaičio draugijos ir bendražygių vardu.

* * *

Mokslas, kultūra, visuomenė neteko vieno žymiausių Lietuvos mokslininkų humanitarų ir kartu didžiojo humanisto, vydūnistos, ramaus būdo, labai talentingo ir nuširdaus bendražygio, bendraminčio V. Bagdonavičiaus. Krito jis ne nuo koronaviruso, o neatlaikė nuo didžiulių krūvių tautai dirbanti širdis.

Aš Vacį ir kelionėse po buvusį Klaipėdos kraštą, ir spaudoje („Lietuvos aidė“, „Donelaičio žemėje“, „XXI amžiuje“ ir kitur) vadinau antruoju Vydūnu. Tą jis įrodė gausia savo kūryba, vydūnistika, kurios pradininkas buvo, garbingu gyvenimu, nuostabiu įžvalgumu.

Su Vaciu buvome pažįstami nuo studijų Vilniaus universitete laikų. Mūsų pasaulėžiūra, visuomeninės, politinės bei idėjinės įžvalgos sutapo. Kartu kurį laiką leidome keturtomę Mažosios Lietuvos enciklopediją, išleistas Mažosios Lietuvos enciklopedinis žinynas lietuvių, anglų ir vokiečių kalbomis – doc. dr. V. Bagdonavičius buvo vyriausiasis redaktorius. Vydūnietiškos dvasios vadovas žavėjo savo kuklumu, dvasingumu, taktiškumu.

Turbūt žymiausias Vaclovo Bagdonavičiaus veikalas iš vydūnistikos – su prof. dr. Aušra Martišiūte - Linartiene parašyta kapitalinė monografija „Vydūnas“. Autoriai eruditai, aukšto intelekto mokslininkai, atliko, sakyčiau, Heraklio žygdarbį. Genialiai monografijoje atskleidžiamas Vydūno tikėjimas Absoliutu, Visatoje nustatyta Dievo tvarka, Šventraščio nuostatomis grįsta mąstytojo gyvenimo ir kūryba.

Sudiev, mielas bičiuli Vacy, susitiksime kažkur vydūniškoje Visatoje. Reiškiu gilią užuojautą mylimai žmonai, šauniam sūnui, giminaičiams.

Dr. Algirdas Matulevičius,
Mažosios Lietuvos tyrėjas istorikas,
enciklopedistas, Lietuvos žurnalistų
sajungos narys

In memoriam Eugenijus Rimgaudas Banys

(1935.08.21–2020.02.03)

2020 m. vasario 3 d., eidamas 85-uosius metus, mirė Eugenijus Rimgaudas Banys – aktyvus kultūros veikėjas, visuomenininkas, bibliofilas, Kristijono Donelaičio palikimo saugotojas, puoselėtojas ir skleidėjas, geras bibliotekos bičiulis. Jo visuomeninė ir kultūrinė veikla glaudžiai siejosi su Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešąja biblioteka.

Meilė knygai dar jaunystėje atvedė E. R. Banį į Knygos bičiulių draugiją, Bibliotekininkų draugiją, Panevėžio bibliofilų klubą, o didžiausia ir svarbiausia misija jis pasirinko Kristijono Donelaičio žodžio puoselėjimą ir garsinimą. Susidomėjęs didžiojo poeto asmenybe ir kūryba nuo 1964 m. su-

kaupė vieną iš didžiausių privačių donelaitikos rinkinių Lietuvoje. Visą savo ilgus metus kauptą unikalų kolekciją 2014 m. R. Banys dovanojo Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešajai bibliotekai.

E. R. Banys ne tik kaupė ir saugojo knygas savo asmeninėje bibliotekoje, bet ir praplėtė savo, kaip bibliofilo, veiklos ribas – dalinosi su kitais savo žiniomis, sukaupia informacija ir unikaliais leidiniais, kitais būdais prisidėjo prie Kristijono Donelaičio atminimo įamžinimo. Organizavo renginius bibliotekose, mokyklose – K. Donelaičio kūrybos leidimų įvairiomis kalbomis ir literatūros apie jį pristatymus, aptarimus. Jo

iniciatyva buvo organizuotos panevėžiečių talkos Tolminkiemyje, pastatyta skulptūrinė kompozicija „Kristijonui Donelaičiui 300“ (skulp. A. Pajuodis) Panevėžyje, Laisvės aikštėje 2014 m. iškilmingai pasodintas Kristijono Donelaičio ąžuolas. Aktyviai bendradarbiavo su bendraminčiais, kad vienai iš Stalupėnų (Nesterovo) miesto gatvių būtų suteiktas K. Donelaičio vardas.

E. R. Banys tapo savotišku K. Donelaičio kūrybos ambasadoriumi Panevėžyje – 2002 m. organizavo Kristijono Donelaičio draugijos Panevėžio skyriaus įsteigimą, iki 2019 m. buvo jo pirmininkas ir Lietuvos Kristijono Donelaičio draugijos tarybos narys.

E. R. Banys inicijavo daugybę renginių, susijusių su K. Donelaičio asmenybe ir kūryba, – „Metų“ pristatymus, susitikimus su vertėjais, spaudinių ir meno kūrinių parodas. Jo dovanota unikali kolekcija šiuo metu yra prieinama visiems bibliotekos lankytojams. Visa veikla byloja apie norą ne tik pačiam turėti, žinoti, bet ir didžiulį poreikį dalintis tuo, ką pats sukaupe.

E. R. Banys buvo apdovanotas Gabrielės Petkevičaitės-Bitės medaliu „Tarnaukite Lietuvai“, Kultūros ministerijos garbės ženklu „Nešk savo šviesą ir tikėk“, K. Donelaičio medaliu "Širdings brolau".

Pažinojusieji Rimgaudą prisimena kaip atkaklų, darbštų, mielą žmogų, kilniems tikslams aukojusį visą savo laiką, K. Donelaičio kūrybos puoselėjimui paskyrusį savo gyvenimą, akademiškuose pokalbiuose švytėdavusiu intelektu ir ypatingu humoro jausmu.

Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka

Kristijono Donelaičio draugija dėl E.R. Banio mirties reiškia gilią užuojautą jo artimiesiems.

Atsisveikinant su Onute Dambrauskaite

Savo netrumpą žemiškąją kecionę gimtojoje Vilkaviškio krašto žemėje baigė socialinių mokslų daktarė Ona Danutė Dambrauskaitė. Onutė Dambrauskaitė, taip jos noru mes ją vadindavome, buvo iškili Lietuvos teisininkė, pirmoji Lietuvoje dokumentų rašysenos ekspertė. Ir ne tik - svarų įdirbį ji yra palikusi ir Mažosios Lietuvos kultūros paveldo dirvonuose.

Mažosios Lietuvos tematika Onutė Dambrauskaitė susidomėjo 1959 metais, kai ji iš Rygos, kur Kriminalistikos laboratorijoje dirbo dokumentų tyrimo eksperte, persikėlė gyventi ir dirbti į Vilnių. Bene 1984 metais, kai buvo minimos 160-osios Kristijono Donelaičio gimimo metinės, ji nustatė poemos „Metai“ jo įrašų autorystę. Tiriamasis darbas buvo ilgas. 1985 metais ji Lietuvių kalbos ir literatūros institutui perdavė savo 227 puslapių tiriamąją medžiagą

apie Kristijoną Donelaitį, galutinai nustačiusi, kad visi redakciniai pataisymai Donelaičio raštuose yra daryti paties autoriaus.

Suprantama, kad, įsikūrus Kristijono Donelaičio draugijai, kuriai tuo metu vadovavo Tolminkiemio memorialo ir Lietuvos valdovų rūmų autorius Napoleonas Kitkauskas, ji tapo šios organizacijos nare. Vėliau, jau 2007 metais, ji įstojo ir į Mažosios Lietuvos reikalų tarybos narius. Kaip autoritetinga grafologė ji ištyrė 1918 metų Tilžės Akto signatarų parašus ir nustatė Tilžės spaustuvininko Enzio Jagomasto autorystę (parašas Akte buvo be pirmosios vardo raidės, o Tarybos veikloje dalyvavo du broliai Jagomastai).

2009 metais O. Dambrauskaitė kartu su kitais Mažosios Lietuvos reikalų tarybos nariais šventė mūsų organizacijos 20-metį. 2019-ųjų gruodį šventėme jau savo 30-metį. Deja, dėl sveikatos būklės O. Dambrauskaitė iškilmėse nedalyvavo.

Onutė Dambrauskaitė išlieka mūsų atminime. Savo užuojautas Onutės giminėms ir artimiesiems perduoda dr. Napalys Kitkauskas ir negalėjęs dėl gripo atvykti dabartinis Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas marijampolietis Gintaras Skamaročius, žymus Mažosios Lietuvos istorikas dr. Algirdas Matulevičius, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto skyriaus pirmininkas menotyrininkas Petras Šmitas, vicepirmininkas Algimantas Švanys ir kiti.

Vytautas Šilas,
Mažosios Lietuvos reikalų
tarybos pirmininkas

